

ŠUMARSKI LIST.

Br. 2.

U Zagrebu dne 1. ožujka 1881.

God. V.

Osnova nove naredbe o polaganju državnog ispita za samostalnu šumarsku upravu u Hrvatskoj i Slavoniji.

U zadnjem broju ovoga lista imasmo prilike spomenuti, da je visoka kr. zem. vlada povjerila učiteljem šumarstva na kr. šum. učilištu u Križevcu izradbu nove osnove o državnih izpitih šumarstva, danas ju pako evo već u cijelosti priobćujemo, kako sliedi:

Na temelju odpisa visoke kr. zemalj. vlade od 3. studena 1880. br. 24507. ravnateljstvu ovog kr. šumarskog i gospodar-skog učilišta nadjoše najpokornije podpisani po savjestnom i temeljitom proučanju stvari shodnim, kako sliedi, prilježću „osnovu nove naredbe za polaganje državnog ispita za ospo-sobljenje za samostalnu šumarsku upravu“ ovoj Visokoj kralj. zemaljskoj vladi na blagohotno uvaženje podastrieti.

Izradjujući pako najpokornije podpisani tu osnovu, obzi-
rahu se kod svojih radnja prije svega na sliedeće važne točke:

1. Na dosada još u nas postojeću naredbu za polaganje višeg šumarsko-državnog ispita od 16. siečnja 1850. godine.

2. Na jur češće po javnih naših glasilih, a i našem hrv.-slavonskom šumarskom društvu na temelju iskustva očitovana mnijenja i želje obzirom na shodne preinake ustanova prije spo-menute naredbe od g. 1850.

3. Na obće odnošaje našeg hrvatskog šumarsko-upravnog osoblja.

4. Na postojeće uredjenje i svrhu kr. šumarskog učilišta u Križevcih i tamo svoje naukovanje svršivših pitomaca.

5. Na postojeće uredjenje državno-šumarske uprave u nas.

6. Na obće zahtjeve znanosti i prakse šumarskoga gospo-darenja, i

7. Na jur i u inih državnih dielovih austro-ugarske monarkije postojeće slične uredbe, imenito pako na postojeće ministarske naredbe za polaganje takovih državnih izpita u Beču i Pešti, kao i na postojeće naredbe u tom pogledu u inih naprednih državah srednje Europe.

Nastojec tako po mogućnosti zadovoljiti toli postojećim u nas odnošajem, koli takodjer i svim obćim zahtjevom šumarske znanosti i umjeća, nadaju se najpokornije podpisani, da će Visoka kr. zemaljska vlada, razabiruć sve i sva potrebna, ovu tako sastavljenu osnovu milostivo za podlogu toli nužne reorganizacije poznate naredbe od 16. siečnja 1850. god. uzeti. *)

§. 1.

Znanstveno i praktično osposobljenje za postignuće stalnoga javnoga namještenja za tehničkog i upravnog činovnika šumarstva u Hrvatskoj i Slavoniji ima se dokazati izpitom, obavljenim po sliedećih ustanovah (temeljećih se prije svega na ustanovah §. 22. šumskoga zakona od god 1858; — carski patent od 24. lipnja 1857.).

§. 2.

Za moći pako podvrći se tomu izpitu, potrebno je, da kandidat dokaže:

- a) Da je svršio trogodište i položio strogi konačni izpit iz šumarske struke na kr. šumarskom učilištu u Križevcih, ili da je svršio šumarske nauke na kojoj akademiji ili visokoj školi za šumarstvo u ovoj monarhiji, zadovoljiv ipak uz to još i ustanovam ove naredbe, u §. 2. pod a. spomenutim.
- b) Da je po ostavku križevačkog učilišta kroz najmanje tri godine bezprekidno u praktičnoj službi kojega šumarskoga ureda, kojemu je predstojnik po državi za samostalno vođenje šumskog gospodarstva osposobljeni i priznani šumar, boravio. U slučaju pako, da je kandidat svoju stru-

*) Tom sgodom, kad se već radi o preustrojenju naših šumarskih državnih izpita, molili bismo podjedno Visoku kr. zemalj. vladu, da dađe i bolji oblik i ogled svjedočbam, nego li je dosadanji.

(Opazka uredništva.)

kovnu naobrazbu na akademiji ili kojoj visokoj školi šumarstva ove monarhije slušao, dovoljno je, da se tako spomenutom dvogodišnjom praksom izkaže.

c) Da je 22. godinu života navršio.

sub a) z. Kandidati, bivši slušatelji akademija ili visokih škola šumarstva, imaju se, hoteć se tomu državnomu izpitu podvrći, izkazati još osim sa absolutorijem takodjer svjedočbami o dobrim uspjehom položenih kolokvija bar iz onih predmeta, koji su propisani za konačni izpit kr. šumarskog učilišta u Križevcima (u smislu naredbe kr. zem. vlade, odjel za unut. posl. od 21. svibnja 1879. br. 10008).

§. 3.

Izpit se u pravilu obdržaje svake godine i to tečajem mjeseca svibnja kod Vis. kr. zem. vlade u Zagrebu. Molbenice sa priloženimi zahtjevi §. 2. za dozvolu polaganja ispita, imaju se prema tomu po kandidatih najdulje do konca mjeseca studena Visokoj kr. zemalj. vladi dostaviti.

Kandidatom, kojim se bude dozvola ispita dopitala, dodielit će se podjednako sa riešenjem dozvole u roku od najdulje četiri nedjelje takodjer i posebno, po stalnih članovih izpitnog povjerenstva kandidatu na izradbu doznačeno pitanje kao kućna radnja. Ovu domaću radnju dužan je kandidat najdulje u roku od 10 tjedana po primitku samostalno izraditi, ter Visokoj kr. zemalj. vladi na dalnje uredovanje priposlati. Visoka kr. zem. vlada dopituje te radnje putem šum. izvjestitelja predsjedniku ovoročnog izpitnog povjerenstva na bezodvlačnu ocjenu i uredovanje.

Za izradjivanje te radnje slobodno je kandidatom sva poznata šumarska djela i pomagala prema uvidjavnosti rabiti.

§. 4.

Izpitno se povjerenstvo sastoji:

a) Od stalnog odbora za vodjenje višjeg državnog ispita, sastojećeg se od ravnatelja državnih šuma u Hrvatskoj i Slavoniji kao predsjednika, jednog od izvjestitelja šumarstva, nalazećih se kod središnjih ureda u Zagrebu, kano podpredsjedničkog zamjenika, a drugog kao člana odbora,

a zatim od jednog profesora šumarstva sa kr. šumarskog učilišta u Križevcih.

- b) Od vremenih povjerenika za viši državni izpit šumarstva, kojih je ukupno deset, i to dielomice državnih, dielomice pako šumara imovnih občina, občina i veleposjeda u Hrvatskoj i Slavoniji, kao i profesora šumarstva sa kr. šum. učilišta.

Stalne kao i vremene članove povjerenstva imenuje ban. Vremeni se članovi povjerenstva imenuju za trogodišnju periodu iz ovećeg broja predloženih šumara, a predlaže ih na poziv kr. zem. vlade šumarsko društvo u Zagrebu.

Svako se izpitno povjerenstvo pako ima sastojati iz jednog višjeg državnog šumarskog činovnika, jednog profesora šumarstva, ter jednog šumarskog činovnika imovnih občina ili pako veleposjeda, pozvanih iz broja spomenutih izpitnih povjerenika.

Po mogućnosti se za svaki izpitni rok imade drugo izpitno povjerenstvo sastaviti, a sazivlje ga početkom svake godine prema potrebi i broju kr. zem. vlada.

Za jedan te isti izpitni rok mogu se i dva izpitna povjerenstva sazvati, nu to samo onda, ako je broj kandidata veći od pet, inače pako mogu se takodjer i dani obdržavanja izpita podieliti.

Za svaki se izpitni dan pred jedno povjerenstvo ne smije više od pet kandidata pozvati.

Ako su dva izpitna povjerenstva istodobno sazvana, to predsjedda jednomu predsjednik, drugomu pako zamjenik predsjednika stalnog izpitnog odbora.

Za svaki izpitni rok opredieljuje zem. vlada iz broja povjerenika za svako izpitno povjerenstvo još i po jednoga zamjenika, koji je dužan u slučaju, da koji član izpitnog povjerenstva oboli ili da bude inače prepriećen ovoga zastupati; predsjednika pako zastupa zamjenik ili ako je inako potrebno, najstariji član povjerenstva.

Predsjednik izpitnog povjerenstva rukovodi čitav posao, a napose ima brigu, da se zapisnik viećanja pravovaljano vodi.

Zapisnik vrhu izpita ostaje u pohrani kod zem. vlade, a vodi ga najmladji član povjerenstva.

Izpitni povjerenik, koji je s kojim kandidatom u rodu ili u tastbinstvu, ne smije kod ispita istoga kandidata prisustvovati kao povjerenik. Stalni odbor za vođenje višjeg državnog ispita za šumarstvo ne ima se sam po sebi smatrati nekim stalnim izpitnim povjerenstvom.

§. 5.

Izpit sastoji se iz pismenoga i ustmenoga diela.

Sva pitanja za oba izpitna diela imadu, uz dovoljni obzir na pomoćne znanosti, ponajprije uočivati praktične potrebe šumara, osobitim obzirom na dužnosti i zadaću samostalnih šumarsko-upravnih činovnika.

Predmeti ispita jesu:

- a) Šumogojstvo i to koli u svojih naravoslovnih dielovih, koli i šumarsko-financijskih, a i narodno-gospodarskih momenata, osobitim obzirom na pravila poznata za uzgojivanje goliet i pustara.
- b) Zaštita šuma i šumsko redarstvo osobitim obzirom na šumski i lovni zakon, lovnu zaštitu, a donekle i na amo spadajuće ustanove obćeg kaznenog zakona i sudbenog postupka.
- c) Šumarska tehnologija i uporaba, obuhvaćajuća temeljna načela i pravila pravodobne sječe i žetve, izradjivanja i pripreme glavnih šumskih proizvoda, tvorina i koristi, osobitim obzirom na opredjeljivanje vrijednosti, prodaje i sačuvanje istih.
- d) Geodezija, u koliko se ova šumara tiče, osobitim obzirom na poznavanje ustanova kod nas, propisanih naputaka za mjerenje, omedjivanje i uredjivanje državnih, a i inih javnih šuma.
- e) Ustanovljivanje šumarskih obhodnja, gospodarskih osnova, pretvaranje i osnuće uzgoja toli po teoriji, koli u praksi.
- f) Šumarska taksacija u celom svom obsegu, osobitim obzirom na proračunavanje vrijednosti šuma, šumarsko-financijsko gospodarenje, ter posebitu uporabu taksacije kod komasacije, segregacije, izvlastbe i prodaje šuma.
- g) Šumarsko graditeljstvo, u koliko se isto prije svega odnosi na gradnju šumskih puteva i prometila u obće, kao i ine

po šumarstvo važne gradjevine, kano lugarske i drvarske stanove, odvodnje, provodnje i t. d.

- h) Državno šumarsko upravnoslovje u obće, a napose poznavanje svih državno-šumarsko-upravnih odnošaja u nas (šumski zakon, naredba o uredjenju urbarnih i imovnih obćina i t. d.).
- i) Odnosaj privatnog prava prema šumarstvu i lovstvu, osobitim obzirom na posjed, vlastnost, služnosti, ugovore, naknadjivanje šteta, smetanje posjeda, o punomoćih i poslovih bagatelnog postupka-
- k) Temeljna načela neposrednog oporezivanja.
- l) Obća načela lovstva.
- m) Obći pregled ratarstva, u koliko je poznavanje toga potrebno kandidatu za upravu manjih gospodarskih objekta.

§. 6.

Pismeni izpit traje jedan dan, ter su kandidati dužni najdulje u roku od osam sati izraditi odgovor na pitanja, koja jedan od kandidata neposredno pred početkom izpita iz ovećeg broja takovih izvuće.

Kandidatom daju se tri pitanja na izradbu, nu dovoljno je, da kandidat ma samo dva pitanja povoljno rieši.

Pitanja ta imadu biti takove obćenite naravi, da je moguće i srednje osposobljenomu kandidatu u opredieljeno vrijeme posvema nanj odgovoriti.

Kandidati ne smiju se kod izradjivanja tih radnja nijednom drugom znanstvenom pripomoći služiti do onih pomoćnih tablica, koje im možda povjerenstvo na razpolaganje stavi ili rabiti dozvoli.

Kandidatom predložit se imajuća pitanja sastavlja povjerenstvo neposredno pred izpitom iz ovećeg broja takovih pitanja, koje si zem. vlada godimice stranom po profesorih šumarstva na kr. šum. učilištu, stranom pako i po inih odličnicah šumarske struke predložiti dade. Predložena ova pitanja ostaju pod prvotnim pečatom sastavitelja sve dotle, dok ih pred izpitom predsjednik povjerenstva u prisutnosti povjerenstva ne otvori.

Pitanja ova imadu po mogućnosti obuhvaćati lih praktični dio šumarstva, osobitim obzirom na postojeća životna pitanja šumarstva u nas.

Kod ovog pismenog ispita ima biti bezprekidno i strogo nadziranje kandidata, ter se osim toga ima i o obdržavanju nadzora i učinih pojedinih kandidata potrebno u zapisniku spomenuti.

Napisani odgovori na pitanja mogu se takodjer i u prvotnom sastavku izpitnomu povjerenstvu uručiti.

Predati mora se taj sastavak ili umah načinjeni prepis poslje dovršenog odgovora, i to za svako pitanje na posebnom arku.

§. 7.

Toli u §. 3. spomenute pismene domaće radnje, koli sada u §. 6 spomenute pismene radnje, imadu se hrvatskim jezikom sastavljati.

U jednom te istom prostoru ne smije biti više od pet kandidata zajedno.

Najmanja zlorababa imade za posljedicu za prvi put ponovljeni izpit, za koga predsjednik povjerenstva kandidatu namah druga pitanja dodieli, a u opetovanom slučaju ima se do tičnik za taj izpitni rok od svakoga dalnjega ispita izključiti.

Pismene te izradbe preuzimlju članovi povjerenstva zajedno sa predsjednikom na ocjenjivanje, pri čem ima svaki član povjerenstva za se sve radnje ocieniti, a tek tako ocienjene radnje ocienjuje konačno skupno povjerenstvo u sjednici, koja se ima najdulje 48 sati iza obdržavanja pismenog ispita sastati, te u kojoj se sjednici podjedno i na temelju dosad postignutih uspjeha odlučuje, ima li se kandidat pripustiti još k dalnjemu ustmenomu izpitu ili ne.

§. 8.

Drugi dan po tako obavljenom pismenom izpitu sledi javni ustmeni izpit, koji se najprije u sobi obdržava.

Pri tom se kandidati imadu onim redom pozivati, kako se dan prije poredahu kod vučenja, ter se za svakoga ustanovljuje trajanje izpitivanja sa najdulje dva sata.

Ustmenomu tomu izpitu imadu prisutni biti svi članovi izpitnog povjerenstva.

Buduć da je taj izpit javan, to se dan obdržavanja istog imade putem javnih glasila obnarodovati; tko želi prisustvovati, ima se prijaviti predsjedniku povjerenstva.

§. 9.

Taj se ustmeni izpit nastavlja konačno jednoga od sljedećih dana u obližnjoj kojoj šumariji ili šumi.

Izpit taj u šumi služi naročito za dokaz, da li kandidat potpuno poznaje prirodu šume, zatim sposobnost u prosudjivanju šumarsko-gospodarskih učinah, odgovarajućih mjestnim i sastojinskim odnošajem, vještinu kod riešavanja zadaća pomladjivanja i gojenja sastojina, provadjana uredjenja šuma po raznih načinih, i vještina u ocienjivanju, porabe, unovčivosti itd.

§. 10.

Poslje dovršena izpita imadu izpitni povjerenici u posebnoj sjednici viećati o sposobnosti kandidata, pri čem mora biti mjerodavnim po svakoga povjerenika ne samo posljedak čitavog izpita, nu i izradba domaće radnje.

U toj sjednici imade svaki član izpitnoga povjerenstva upravo glasa.

Uspjeh viećanja dolazi takodjer u zapisnik vrhu obavljenog izpita, koji se ujedno tom sgodom ima zaključiti i po svih članovih povjerenstva potpisati.

§. 11.

Kandidatom, koji su izpit taj položili, izdaje se o tom uz biljegu od 1 for. posebna svjedočba pod pečatom kr. zemaljske vlade i uz potpis izpitnog povjerenstva.

Kandidat se može proglasiti „odlično“ ili pako samo „jednostavno osposobljenim“ za samostalnu šumarsku upravu u Hrvatskoj i Slavoniji.

Nesposobnimi pronadjeni kandidati ne dobivaju svjedočba.

Nesposobnim se proglašuje kandidat, ako je dokazao potpunu nesposobnost za samostalnu šumarsku upravu; samo u

slučaju, gdje bi se kod cjelokupnoga ocienjivanja vanredne sposobnosti kandidata pokazale, može se isti proglasiti „odlično osposobljenim.“

Svjedočba o položenom tom državnom izpitu pako ima osim osposobljenja sadržavati još i podpuni rodopis kandidata, u kom se ima takodjer navesti, gdje je strukovne nauke i dosadanju šumarsku praksu stekao.

§. 12.

Nesposobnim proglašeni kandidat može izpit ponoviti u roku, što mu ga izpitno povjerenstvo ustanovi. Kad se pako pri tom roku i opet nesposobnim pronadje, to ima izpitno povjerenstvo ujedno odlučiti, da li mu se imade još jedno i ujedno posljednje ponavljanje dozvoliti ili ne. Obzirom k opetovnim izpitom valjaju takodjer ustanove §. 3.

§. 13.

Za polaganje ispita plaća se posebna taksa u iznosu od 25 for., koju mora kandidat svakako najdulje dan prije polaganja pismenog ispita kod kr. zemalj. vlade u Zagrebu uplatiti, a tek kad se izkaže namirom, koju ima prije ispita predsjedniku povjerenstva na uvid predložiti, pripušta se izpitu.

Kandidati vriedni nu siromašni mogu eventualno u osobitom pojedinom slučaju takodjer i od plaćanja pol takse oprošteni biti. Molbenice za oprost od polovine takse imadu se navesti takodjer u molbi za pravo polaganja ispita uz prilog ovjerovljenih svjedočba siromaštva kandidata.

§. 14.

U državnoj službi ne stojeći izpitni povjerenici imadu pravo na nagradu od 6 for. na dan i na odštetu slučajnih putnih troškova, — odgovarajućih IX. dnevnom razredu javnih državnih činovnika; državni činovnici pako dobivaju, u koliko su oni izvan uredovnoga mjesta, kao izpitni povjerenici redovite dnevnice i putni trošak iz državne blagajne.

§. 15.

Od polaganja toga ispita oslobođeni su oni za sada u državnoj službi upotrebljeni pitomci, koji su možda već prije

izdanja ove naredbe položili državni šumarski izpit polag naredbe kr. zemaljske vlade od 16. siječnja 1850.

Oni pitomci pako, koji su kao bivši slušatelji kr. sumarskog učilišta u Križevcih taj zavod prije preustrojstva od g. 1877. ostavili bili, mogu iznimice, ako još državni izpit položili nisu, taj izpit i bez ustanova §. 2. lit. a. polagati, nu to vrijedi samo do konca godine 1882.

§. 16.

Da li u inozemstvu ili drugoj kojoj zemlji ove monarhije položeni državni izpit i naukovanje odgovara ustanovam §§. 1. i 2. i da li absolviranje nauka na kojoj inoj možebitnoj srednjoj školi i bez polaganja konačnog ispita na kr. šum. učilištu u Križevcih (u smislu naredbe kr. zemalj. vlade odjela za unutarnje poslove od 21. svibnja 1879. br. 40008) kandidata za polaganje ovog državnog ispita usposobljuje ili ne, imati će od slučaja do slučaja odlučiti kr. zemaljska vlada.

U Križevcih dne 28. prosinca 1880.

Dragutin Hlava m. p.

Fran X. Kesterčanek m. p.

Vladimir Kiseljak m. p.

Sitnice ob uzgoju i koristi višnjevine i rašeljkovine.

Za moga ovogodišnjega tercijalnoga putovanja po južnoj-njemačkih zemljah pohodio sam među ostalim takodjer i u starodrievnom bavarskom Norimbergu neku oveću tvornicu rezbarske, tokarske i ine galanterijske ili takodjer tako zvane „nürnbergške robe.“ Nabavljajućemu tom sgodom raznih predmeta pokaza mi gazda takodjer i više vele ukusno i liepo izradjenih stvari iz višnjevine. — Bilo je tuj palica, kamiša, puceta ormarića, držala, škatulja i mnogo drugih predmeta, jedan ljepši od drugoga, u svih si pako čutio prekrasan i jak miomiris rašeljkovine — čemu se i ne malo čudih. — Upitav znatiželjan gazdu, odkuda li si dobavlja potrebni materijal višnjevine u tolikoj mjeri i takove vrstnoće, reče mi, da je ta višnjevina sva iz Ugarske, — tamo negdje nedaleko Štajerske i Hrvatske medje — (valjda od Neudörfla?), gdje da ju plaća po snopu (svežanj od 100 komada šiba) sa 10 for. Taj me evo

slučaj takodjer i prinuka, da u interesu stvari i u tom listu koju proshorim ob uzgajanju višnje i važnosti ter probitačnosti uzgoja takovih višnjika.

Kod nas u Hrvatskoj nalazimo više vrsti višnje¹⁾, jedna je obična višnja (*Cerasus caproniana*), slična trešnji, sa sasvim glatkim, svjetlim i kožnim lišćem i mnogimi izdanci ili mlazovi, što izbijaju iz njezinoga korjenja, od kojih su naši Bošnjaci, boraveći u tih krajevih pravili čibuka; druga je dalmatinska višnja (*prunus marasca*), treća je vrst pako t. zv. višnja rašeljka, (*prunus mahaleb* — *Steinweichsel*), a to je baš ona vrst, o kojoj ćemo ovdje prije svega razpravljati. Grm je to 10—18 stopa visok, okruglo-jajastim lišćem, koje je obsrasto, oštrljato, tupo, pilovito, gladko plešivo; bijeli cvjetni grozdovi su omaleni; cvati prije nego lista; voće okruglo-jajasto, crnkasto, veće od graška. Raste po prigorju, imade osobito mirisno crvenkasto drvo (rašeljkovina) crvenkaste kore, a što je za nas najvažnije, prava mu je domovina u Europi naša krševita Dalmacija. Drvo je osobito u novije vrijeme predmet živahne i izdašne trgovine, trebaju ga bo, kao što je poznato, tokari, rezbari, stolari, ali i sapunari. Domaći naši žganičari (*Liquerfabrikanten*) peku od voća maraskom oplemenjene rašeljke poznatu sladku žganicu, zvanu „maraschino“; osim toga je u Dalmaciji i po susjednih krajevih Bosne i Hercegovine ta rašeljkovina važan predmet obćeg narodnog domaćeg rukotvorstva, tamošnji žitelji bo ne samo da prave iz njega prekrasne čibuke često velike upravo vrijednosti, nego i ine domaće rukotvorine, kako nam to medju ostalim jasno takodjer i g. 1876. na Skradinskoj gospodarskoj izložbi izloženi predmeti pokazase. Isto tako je uzgajanje te rašeljkovine već odavna udomljeno po dolnjoj Austriji, imenito po bečkoj okolici, gdje je ne samo vele zanimiva no i važna proizvodna grana. Ne goje se pako tu višnjici već kroz malo ne stogodište sbog koristnog ploda, već jedino sbog izdanaka i mlazova, u kojih razvija kora sbog sadržine t. zv. cumarina (naziv one lučbene sastojine, koja rašeljkovini i višnjevini miris daje), osobito kad se za dobe cvatnje odrezani izdanci malo ugriju, preugodan miomiris²⁾, n. pr. sličan

1) Vidi: Dr. Bogoslav Šulek „Biljarstvo“ str. 105. i 106.

2) Vidi: Dr. E. Ph. Döbner „Lehrbuch der Bot. f. Forstmänner“ 3. Aufl. str. 276.

onom prvenca (*asperula odorata*) i ždraljike (*melilotus*). Beč, to starodavno tržište sa orijentalnom robom za svu zapadnu Europu, obskrbljuje ovu već više vjekova medju ostalim takodjer i t. z. turskim lulami, osobito pako turskim kamiši iz rašeljkovine (*Weichselrohr*). Nu kako i jesu prvobitno bečki trgovci tu robu i zbilja iz turskih pokrajina dobavljali, to su se isti ipak u brzo takodjer i u zemlji samoj stali za takovimi proizvodi ogledavati, dobavljajuć si osobito početkom ovoga vjeka tu robu preko Trsta iz naše Dalmacije, a i iz samog okolišja Beča, gdje rašeljka osobito po vapnenastih ograncih u blizini gradića Badena i u divjem stanju dobro uspieva. Nu dočim se te dudaljke to doba osobito cjeno plaćahu, to su se divlje rašeljkovine mlazovi u brzo izrezali, a pokusi uzgajanja rašeljkovine po raznih bečkih parkovih pokazivahu, koli liepo može ista i po dolnjoj Austriji uspievati. U do doba došao je i bečki tokar Josip Trenner na pomisao, da i sam provede uzgoj dudaljka rašeljkovine u svojih vrtovih, na što ga još osobito i to sklonu, što su tako umjetno uzgojeni izdanci pravniiji a i inače mnogo ljepši i vriedniji od onih u naravnom stanju sakupljenih bili. On i neki Biondek bijahu pod konac prošloga vjeka prvi njegovaoci i uzgojitelji rašeljkovine u posebnih razsadnicih u mjestu Badenu kraj Beča. Začetnik tih gojilišta Trenner sam imao je već početkom ovoga vjeka do 22 jutra takovih rašeljkovih dudika, koji mu davahu godimice do 400.000 komada dudaljka. Njega pako do mala nasliedili su i drugi vrtlari i gojitelji, i to tim više, što je uzgajanje takovih dudika u to doba mnogo koristi nosilo, jer umjetno uzgojeni dudaci (*Weichselrohre*) znatno nadkriljivahu ljepotom kore divljake. Tako nastadoše vremenom oni veliki vrtovi rašeljkovine kraj Badena, u Kottingbrunu, Siebenhirtenu i t. d., koji i dan danas još zapremaju više od 120 jutara površja.

Velika dobit, koju ti razsadnici tim vlastnikom donášahu, do mala sklonuše i druge posjednike na uredjenje takovih plantaza, i ne prodje nit desetak godina, pa se ta vrst gojitbe i po ugarskih krajevih udomi, i to dakako najprije u Sauerbrunnu kraj Neudörfela na austrijsko-ugarskoj granici, al kašnje i drugdje.

Čim se je pako ta gojitba u okolišju bečkom i po Austriji sve više usavršivala i mnažala, tim naravno morao je i uvoz

naše hrvatske rašeljkovine iz Dalmacije, Bosne i inih naših pokrajina sve većma padati, i to tim više, što su dotične vlade, obrtnici i ini poduzetnici u Beču i okolišju sve više svoj zanat i obrt unapredjivali, a tako umjetno uzgajane dudaljke sve ljepše, miomirisnije, a tim dakako i znatno uporabljivije i cjenije od samih naših divjaka postale.

Dugo doba bila je ciena takovih rašeljkovih dudaljka baš nenaravna¹⁾; ta još oko godine 1850. se plaćalo za svežanj od 100 komada poprieko 30—40 for. Uzgajanje to se je dakle toli izplaćivalo, da su se svi, koji su se tim poslom bavili, do mala obogatili. Nu tim prouzročeno znatno umnažanje takovih razsadnika do skora i opet potisnu cijeně, tako da se je u Beču već godine 1860. svežanj po 100 dudaljka samo još popriečno sa 20 do 30 for., a godine 1877. čak i samo sa 15 do 20 for. plaćao. Još znatnije pale su cienie god. 1879. naime na 8 do 12 for. po svežnju, al kraj svega toga je ipak još i te godine čisti prihod takovih dudaka do poldrug stotine forinti iznašao, nedvojbeno uspjeh, koji se riedko inom kojom težatbom postići može, kamo li pako onaj od god. 1850., koji davaše nevjerojatni čisti godišnji prihod od poldruge hiljade for. po rali.

Poznati austrijski šumar i bivši savjetnik šumarstva kod namjestništva u Dalmaciji pl. Guttenberg, spominje²⁾, da rašeljka po Dalmaciji čini čitave male sastojine, obzirom na stojbinu istih pako veli, da ljube kameno tlo, gdje do 320 m. iznad morske površine, kao grm al i kao maljušno stablo od 3 do 6 m. visine uspieva. Drvo da je prilično čvrsto, žilavo, smeđjo-crveno i vlaknasto, ter jakog, kod svežeg drva neugodnog, kod suhog pako miomirisnog vonja. Specifična težina = 0.84. Osim ploda i drva rabi se takodjer lišće i košćice, osobito u sapunarstvu miomirisu radi. Mnogo obširnije govori o rašeljki poznati i u nas Hrvata cijenjeni šumarski učenjak Josip Wessely, koji, spominjajuć uzgajanje rašeljkovine po Dolnjoj Austriji, opisuje uzgoj iste na sljedeći način³⁾: Rašeljka goji se u sitnih šumah trogodišnje obhodnje. Duduki (die Rohrstäbe) traže, za

¹⁾ Vidi: Josef Wessely „forstliches Jahrbuch II. Jahrgang 1881“ erster Theil strana 264.

²⁾ Vidi: Centralblatt für gesamntes Forstwesen 1876, „Beiträge zur Kenntniss der in Südösterreich heimischen Holzarten“ von Guttenberg str. 420.

³⁾ Vidi: forstliches Jahrbuch 1881. strana 265.

moći uspjevati, obzirom na podnebjje i stojbinu iste uvjete kao što vinova loza, osobito pako zaklonjen položaj (jer inače ne imadu čiste i neozledjene kore), duboko, plodno i vapnenasto tlo, s kog se uzroka isto mora prije no će se takav razsadnik urediti, 2—3' duboko okopati, a uz to i svake treće godine (dakle na koncu svake gospodarske obhodnje) i pognojiti. Da je vapno potrebna sastavina tla, na kojem želimo rašeljku i višnju uzgajati, svjedoči nam takodjer jur spomenuto uspjevanje njihovih divljaka po krečevitih zemljah, nu i iskustvo nam je dokazalo, da duduki uzgojeni na tlu, sadržavajućem malo ili neznatno vapna, ne imaju nikad onu tamnu i liepu rumenu boju, kako u protivnom slučaju. A hoćemo li maksimalni uzgoj postići, to imamo takove plantaže još i okopati, a i zaljevati (osobito za dobe suše), kako to vidimo n. pr. i u poznatih dukgojaca badenskih, koji svoje razsadnike do četir puta godimice okopavaju i umjetno natapaju. Nu i bez okopanja i natapanja moći je polučiti cilj, nu nikako tako, kao onda, kad taj trud požaljeli nismo.

Biljke se u domaćih biljevištih uzgajaju, ter za 1—3 god. u razsadnik presadjuju. Presadjivanje biva u redovih, u razmacih od 4 stope; razmak pojedinih biljka u redovih iznaša tek samo 2 stope. Drugi rabe opet četvorinsku (Quadratverband) sadnju sa 2 $\frac{1}{2}$ do 4 stope. Po izmaku jedne godine, iza kako su biljke presadjene, sliedi prvi obrez, koji se onda može kroz 15 do 24 godine ponavljati. Panj tjera u uzkoj svezi 3—9 izdanaka, od kojih se ipak samo na 3—6, obično 3—5 najjačih ostavlja, a ostali se odstrane. Čim je razmak stabalaca veći, tim je broj godišnjih izdanaka i životnost stabalaca, dotično panjića veća. Za uzgoj užčuvani izdanci, koji za dobrog ljeta 1.5 m. a i više, inače pako samo 4' visoko ponarastu, osnaže se pod jesen do preko polovice nožem od lišća i pupovlja, a oni, koji su višji od 2 m. se i obrežu. U proljeće se onda od preostalih izdanaka takodjer još odstrani pupolje osim 4—5 oči (puplje); zatim se kolje učvrsti u zemlju (poput vinograda) vazda tako, da medju dva i dva stabalca zabiјemo po jedan kolac. Kad puplje iztjera, tad se mlazovi svežu likom o kolje, vazda tako, da je uvijek polovina izdanaka svakog susjednog panja o jedan stupac pričvršćena. U jesen se izdanci na $\frac{1}{2}$ palca podrežu.

Najljepši izboji dobivaju se obično već u drugoj godini, ostali tek u trećoj, a osobito vriedni i liepi (Elite-Exemplare) ostavljaju se i do četrtve godine na stablu. Sjeća se izvadja pod kasnu jesen pilom tik panja. U nekih plantažah rabe mjesto kolja brazde.

Da li su izboji posve ravni ili ne, ne čini mnogo, pošto se mogu krivi lasno kašnje parom izravnati. Glavno je, da imadu liepu, rumenu, gladku i čistu koru. Najviše im s toga može škoditi krupna tuča, osobito prve godine. Pojedini gojei montiraju duduke sami, t. j. oni ih izprave (u vručini) i provrtaju sami, nu većina ih prodaje surove tokarom.

Po Wesselyu iznaša danas čist prihod takovih plantaža rašeljkovine godimice po rali u okolici Beča od 120—190 for. popriečno, bez dvojbe dakle prihod vele izdašan i znamenit, koji je za nas Hrvate još i tim znamenitiji, što bi se te vrsti gojitbe već i po naravi podnebnih i inih odnošaja naših primorskih, a osobito pako naših dalmatinskih strana, u tih krajevih ne samo uspješno urediti dale, već bi se takodjer mogle učiniti shodnim pripomaganjem mjerodavnih krugova naših liepim vrelom bogatstva za tamošnje pošteno i radino, no nada sve osiromašeno pućanstvo, i to tim više, buduć bi se s tom vrsti uzgoja lasno mogla i onako u nas toli liepo postojeća kućna obrt rezbarstva usavršiti i po obću produkciju važnom učiniti, kako to n. pr. u Austriji jur počese s drvom uljike i inimi kojekakvim i rukotvorstvo i rezbarstvo važnimi tvarmi činiti, podižuć po raznih krajevih države javne obrtne škole, kao n. pr. u Ausseu, Halstattu, Gmundenu i t. d., koje već liep uspjeh i na ovogodišnjoj izložbi u Beču izkazase. Ne bi dakle s gorjega bilo, da se već sada jednom i u nas stane razmišljati o podignuću blagostanja tih naših zlosretnih kraških krajeva, što bi se bez dvojbe moglo takodjer postići usavršivanjem i umnažanjem takovih rašeljkovih plantaža i sustavnom obiti robe te vrsti, koja se, kako to jur i gore više dovoljno iztaknusmo, u nas i onako već od naravi osobito po Dalmaciji i Bosni na liepom stepenu razvitka nalazi. Zaključujuć pako time ove sitnice ob uzgoju i koristi višnjevine i rašeljkovine, žalim, da ne imam točnijih brojnih podataka i dokaza o stanju i važnosti iste, osobito po našu Dalmaciju, a želim, da

bi se do mala u interesu stvari koji od tamošnjih naših strukovnjaka kojom razpravicom o tom amo odazvao.

Fran Xav. Kesterčanek.

Važnost Rieke po hrvatsku trgovinu šumskimi proizvodi.*)

Rieka je bez dvojbe uz Spljet najvažnija hrvatska luka, a kako ju ugarska vlada posljednja dva decenija baš vidno i u svakom pogledu unapređuje, to je naravno, te si naši Riečani već i sada utvaraju, da su trgovinom i važnošću ravni prvoj luci naše monarkije, Trstu. Pa dočim je sve do g. 1870. odkako bje južna željeznica dogradjena, važnost Rieke s trgovačkoga gledišta danomice padala, tako vidimo nasuprot, da se ona u najnovije doba baš prekrasno diže, i kako su Austrijanci Trst, tako su Magjari opet Rieku ostavili i nadalje, uzprkos g. 1879. provedenog ukinuća slobodnih luka, slobodnom lukom.

Važnost Rieke po hrvatsku trgovinu sa šumskimi proizvodi svake vrsti predobro je označena u kulturnoj povjesti naroda našega. Sva skoro rek bi izvozna trgovina s hrvatskom hrastovinom bijaše sve do g. 1859. usredotočena na Rieci. Sava, Kupa ter karlovačko-riečka t. z. luizinska cesta, bijahu za dugo glavnim stecištem domaćega prometa naroda hrvatskoga- Riečki veletržci i patricije uz sisačke i karlovačke staro-hrvatske trgovačke tvrdke podržavahu za dugo stieg hrvatske trgovine na čast i diku domaćeg obrtništva kao i trgovine. Upravo za same dobe obćeg kulturnog preporoda naroda hrvatskoga u prvoj polovici ovoga vieka bijahu i opet riečki trgovci, a na čelu im poznati patricij Adamić i francez Bonne, koji nam za dugo osjegurase francezku uvožnu trgovinu sa dužicama, a i brodovnom gradjom. Trgovina pako ta bila je to doba baš prevažna, što možemo najbolje odtuda razabrati, da su za onda medju Riekom i Francezkom sklopljeni dostalni ugovori za svakogodišnju dostavu dužica u iznosu od 8—10 milijuna duga.

*) Vidi: Wessely „Oesterreichische Monatsschrift für Forstwehre“ December-Heft 1880 str. 576—585.

Nije još za onda narod naš poznavao blagodat modernih prometila, poimence željezničkih pruga, pa ipak je trgovina naša toli kopnom, koli morem mnogo znatnija bila od današnje. Kako nekoč Senj, Bakar i Rieka trgovahu, i kakovo tuj bogatstvo i blagostanje za onda vladaše, o tom bi nam mnogi odvjetci za onda prebogatih i dobro stojećih, sada pako osiromašenih tamosnjih gradjana mnogu kazivati znali.

Nu dočim se Rieci i opet počimlju dani bolje i sretne budućnosti vraćati, to opet s druge strane baš u korist Rieke ostalo hrvatsko primorje danomice sve to više propada i osiromašuje. U Senju i Bakru, nekoč živahnih trgovačkih mjestih danas su puste luke i magazini.

Tako bijaše i na Rieci, kadno se je bila dogradila južno-željeznička pruga Beč i Trst sa razgrankom Zidanimost-Zagreb-Sisak. Pa kako i je baš dogradnja tih pruga znamenito djelovala i na iste hrvatsko-šumarske odnošaje, osobito pako na samu za onda jur znamenitu trgovinu Siska sa francezkimi dužicama, u koliko se njima stvorio neposredni put k moru, to se tim ujedno i dosadanja trgovina Rieke odmakla na Trst. To bje oko godine 1860. Dočim je Trst još god. 1859. jedva pol-drugi milijun dužica eksportirao, izvezlo se već 1861. godine 11¹/₂ milijuna francezkih duga preko Trsta u Francezku, a već do mala skoro da je i nestalo izvoza dugâ iz riečke luke. Taj je izvozni promet Trsta rasao sve tamo do g. 1865—1867. na kakovih 36¹/₂ milijuna dužica, i to ponajviše naše hrvatsko-slavonske robe. Nu već oko god. 1873. vidimo, da se ti odnošaji i opet u korist Rieke promienjuju. Dogradnjom pruga Zagreb-Karlovac-Rieka i onom Sv. Petar-Rieka nastaje i opet novi život na Rieci.

Trgovina se i opet poče dizati, a god. 1873. izvezlo se opet iz Rieke do ³/₄ milijuna dužica put Francezke, a od ovog časa zauzimlje Rieka opet važno mjesto u povjesti hrvatske izvozne trgovine šumskimi proizvodima, imenito francezkimi dužicama, kako se te najbolje vidi iz sljedećih podataka.

Najnoviji godišnji izvoz francezkih dužica; izvezlo se komada iz slobodne luke:

Trsta		Rieke
47.745.700.....	1874.....	3.629.600
47,217.100.....	1875.....	6,214.300

Trsta		Rieke
36,028.000.....	1876.....	2,926.000
32,747.000.....	1877.....	3,105.700
29,940.000.....	1878.....	2,217.000
28,026.700.....	1879.....	1,571.900

U koliko je pako izvoz dužica godinom 1876. na Rieci i opet razmjerno manji, leži donekle takodjer i u odnošajih, nastavših na iztoku usljed okupacije Bosne i srbsko-turskih ratova, koji morahu već i po naravi samoj više na riečko tržište, nego li na tršćansko uplivati. Kako bi se pako riečka izvozna trgovina s ostalimi šumskimi proizvodi razvila, razjasniti će nam shiedeći, na temelju podataka riečko trgovačko-obrtničke komore sastavljeni pregled.

Godišnji izvoz morem.

Drvlja se izvezlo:

	1872—74.	1875—77.	1878—79.
Jarbola i jedara, komada.....	42	89	20
Bordonala kub. metara.....	7.856	11.712	16.837
Obruča za lagyičke, svežanja	85.633	83.793	13.500
Brodojne gradje (corbami i madi- dieri) kub. metara	380	5.870	1.256
Bukovih i jelovih dužica kom.	1,811.429	5,523.400	7,713.400
Hrastovih dužica kom.	2,018.338	4,082.133	1,894.450
Stuba i letva kom.....	85.633	157.033	199.150
Vesala kom.	4.200	6.267	5.150
Tramova kom.....	38.631	91.261	55.531
Željezničkih podvalaka kom. ...	—	21.326	110.970
Stupova (ponti) kom.....	—	5.500	—
Kalanih stuba (subbie).....	17.333	63.967	35.000
Dasaka kom.	541.333	773.063	1,178.350
Tavolette bukove kom.	1,705.065	1,377.817	2,669.950
Ostale gradje, kub. met.	—	1.166	2.875
Gorivnog drva „ „	8.577	3.526	1.515
Drvnog uglevja met. centi....	10.895	12.711	9.697

Drvene robe:

Stolarske robe, metr. cent.....	698	892	630
Bačava i badanja „ „	778	2.046	4.628

Smolarske robe:

1872—74. 1875—77. 1878—79.

Smole (pece e pegola) met. cent.	499	531	722
Katrana, met. cent.....	111	308	487

Triesla i mastila.

Kore — met. cent.....	208	107	105
Suma " "	1.178	708	940
Babuška (galla) metr. cent.	47	30	4
Valone-e, metr. cent.	11	2.347	—
Pepeljike " "	—	2	34

Plodina.

Borovice, metr. cent.....	—	34	53
---------------------------	---	----	----

Godišnji izvoz kopnom.

Drvlja se izvezlo:

Gradje kub. met.....	4.240	7.748	6.987
Gorivnog drva kub. met.	2	51	193
Drvnog ugljevja metr. cent.....	1	9	4

Drvene robe.

Proste, metr. cent.	2.452	1.215	1.669
Polufine " "	56	32	54
Fine " "	18	15	70
Baćava i badanja.....	—	—	831

Smolaste robe:

Kolofonium metr. cent.	64	215	234
Tekline metr. cent.....	—	—	4
Kolomasti " "	—	2	32

Triesla i mastila:

Kore, metr. cent.....	—	15	73
Suma " "	434	2.991	1.147
Babuška metr. cent.....	—	6	135
Drva za bojadisanje, metr. cent.	6	16	63

Pepeljaste robe:

Pepeljike metr. cent	1	1	1
----------------------------	---	---	---

Godišnji uvoz morem.

Drvlja se uvezlo:

	1872—74.	1875—77.	1878—79.
Jarbola i jedara, kom	18	10	3
Bordonala — kub. met.....	166	84	382
Obruča iz drva, svežanja	1.000	666	100
Brodarske gradje, kub. met.....	6.551	1.974	1.146
Bukovih i jelovih dužica, kom..	671.433	299.266	155.100
Hrastovih dužica, kom.....	—	—	8.650
Stuba i letava, „	2.900	2.333	2.100
Vesala, kom.	6.133	5.930	3.300
Tramova „	294	948	960
Kalanih bukovih stuba. kom....	6.067	6.633	8.800
Stupova i dasaka „ ...	65.866	12.150	17.100
Ostalog gradjevnog drva, k. met.	—	—	204
Tavoleta, kom.	63.733	6.967	—
Gorivog drva, kub. metara.....	2.305	934	868
Drvnog ugljena, metr. cent.....	—	—	33

Drvene robe:

Stolarske robe metr. cent.	—	67	130
Drvenih lagvičaka i badanja, m. centi.....	2.305	934	92

Smolina:

Smole, metr. cent.....	—	—	1.448
Tekline „ „	1.325	1.319	546
Katrana „ „	795	631	350

Triesla i mastila:

Kore, metr. cent.	467	633	288
Babuška (galla) metr. cent.	4	2	—
Suma, metr. cent.....	1.725	1.813	1.997
Valone-a „ „	954	58	426
Drva za bojadisanje (Farbehölzer) metr. cent.	—	—	99

Pepeljike.

Pepeljike.....	—	46	6
----------------	---	----	---

Godišnji uvoz kopnom.

Drvlja se uvezlo:

	1872—74.	1875—77.	1878—79.
Gradje — kub. met.	31.765	69.233	65.550
Goriva " "	9.680	15.822	20.678
Drvnog ugljevlja metr. cent....	75	1.570	1.235

Drvene robe:

Proste — metr. cent.	1.978	4.444	6.571
Polufine " "	424	173	767
Fine " "	685	1.258	433
Bačava i badanja	—	—	235

Smolina:

Tekline, metr. cent.	—	127	68
Kolomasti " "	7	31	—
Katrana " "	250	—	583

Triesla i mastila:

Kore, metr. cent.	139	159	379
Suma " "	34	528	75
Drva za bojadisanje metr. cent..	—	—	28

Pepeljike:

Pepeljike, metr. cent.	1	9	6
-----------------------------	---	---	---

Dočim ove brojeve zabilježismo bez svakog daljnog prišivka, uvjereni smo, da će svaki naših članova iz tih vele zanimivih izkaza moći koju tu zanimivu, a donekle valjda i poučnu razabrati.

Šumarstvo u kneževini Srbiji.

Kako je jur priznano, da smo mi Hrvati i Srbi jedan te isti narod, ter kako se u najnovije doba, hvala bogu, i u naših političnih krugovih ta naša narodna jedinstvenost sve to više priznaje a i cieni, to držimo, da ne bi ni od strane našega društva s gorjega bilo, kad bi nastojali bar za buduće uzimati primjereni obzir na razvoj i odnošaje šumskog gospodarstva srodnih nam naroda balkanskog poluostrva. A kako je Hrvatska baš u šumarsko-gospodarskom obziru od svih balkanskih

država ne samo najnaprednija, no u obće i jedina zemlja, posjedujuća jur već svoje narodno šumarsko osoblje, škole i udružbe, to držim, da je ne samo u interesu naroda našega, no i donekle i do budućnosti hrvatskog šumarskog stališa, da nastojimo tu duševnu hegemoniju šumarstva našeg takodjer i u moralnom pogledu izerpiti. Mislim pako, da bi nam to najprije za rukom pošlo tim, budemo li čim veću pozornost obraćali takodjer i na spoznavanje i proučavanje šumarsko-gospodarskih odnošaja tih naših južno-slovenskih suplemenika. Zaoto nam budi sada ovdje dozvoljeno spomenuti članak broja 41. biogradskog ilustrovanog lista za poljsku privredu „Težak“ pod naslovom: „Potreba uredjenja našeg šumarstva“, koji nam stane šuma i šumskog gospodarenja u bratskoj kneževini na sljedeći način karakteriše:

U prijašnjih člancih „Težaka“ predstavljeno je čitaocem, koliko se mnogo i naglo, i zašto se zatire gora u nas; već taj jedan fakt, što je zatiranje gore uzelo toliko silnog maha, — dovoljno tvrdi, kako je jaka potreba, da se što bržim i dobrim uredjenjem našega šumarstva predupredi i očuva od očevidne propasti i satiranja bar taj ostatak naših šuma.

Mi ćemo pokušati, da izložimo potrebu za uredjenje našeg šumarstva sa sljedeća dva gledišta, naime:

I. Da li su nam i u koliko nužдне šume, i je li i u koliko je nužno, da se one čuvaju, podižu i unapređuju? i

II. Da li nije možda i sadanje uredjenje šumarstva kod nas dovoljno?

Ad I. Šume su u glavnome dvojako koristne; prije svega svojim moćnim uplivom kao cjelina na klimu, kulturu, blagostanje, pa ća i običaje ljudstva; a zatim svojim glavnim i mnogostrukim sporednim proizvodima za raznovrstnu materijalnu upotrebu čovjekovu.

Kao cjelina koristne su nam šume, a često i neobhodno nužдне, što one moćno uplivišu na temperaturu izvjestnog predjela, i što održavaju umjerenost izmedju najveće žege i najveće hladnoće; one umjeravaju sunčanu pripeku, a ublažavaju zimnu hladnoću. — Ne manje snažno pako uplivišu šume i na obrazovanje atmosferskih taloga, jer je u šumskim predjelima izparivanje veće, lakše i ravnomjernije, no na otvorenom polju; a postavša vodena para ne odilazi tako brzo, niti se pak sbog

umjerene toplote može da nakupi i održi u velikoj količini u parolikom stanju, već se razhladjivanjem vazduha odmah pretvara u rosu, maglu, kišu i snieg. Kolika je velika pripomoć šuma za obrazovanje vodenih taloga, toliko je još više neocjenivo djelovanje njeno na smanjivanje i ublažavanje opasne pustoši uslied plahovitih kiša i povodnja. Grdne i najčešće trenutne poplave kao i tolike opustjele već njive i livade skoro svuda izpod kamenitih ili pjeskovitih brda i brežuljaka, — datiraju se i kod nas istina od skoro, ali na žalost od onoga doba, od kada gramzivost naša sasiče i utamanjuje naše šume ne samo po ravninama, koje su udesne za obradjivanje, već i po najgorim pjeskovitim kamenitim brdima. One regulišu ne samo vlagu i atmosferske taloge u obće, već i sam tok voda.

Sanitarska vrijednost šuma dovoljno je takodjer dokazana, naročito u pogledu izvjestnih, ponajviše priljepčivih i vrlo opasnih bolesti, protivu kojih je svaka ljekarska pomoć uzaludna, tako da se održavanje šuma svuda i sbog toga smatra kao životno pitanje. Dejstvo šuma pri raznim plućnim bolestima poznato je od pamtivieka, jer pačenci od tih bolesti žudno se primiču šumi, da se nasite svježim vazduha. Pa tko još ne osjeti onaj slatki duševni utisak, što mu ga šuma pricivunja, čim u nju stupi?

I estetički značaj šume dovoljno je poznat i opravdan, a i tipus jednog naroda sasvim je drugači u šumovitim predjelima. U šumama i šumskim predjelima nalazimo svježje, zdrave vesele ljude, naprotiv na ogolićenim bregovima slabe i boležljive.

Sve dovde napomenuto, a i još mnoge nespomenute dobre strane šume neosporno kazuju, koliki je upliv šume na čovjeka, na njegovo dobro i zlo, a nebrojeni i istiniti primjeri i slučajevi svakojakih bieda i nevolja uslied zatiranja šume iz blizke prošlosti kao i sadašnjosti u svima skoro državama, negde više negde manje, — neka su nam nauk žalostne, no osvjedočene istine, sadržane u ovoj izreci: „siečenjem drva i zatiranjem šume idemo na to, da dobro svijuh pokolenja zakopamo, da ih dovedemo sigurnoj moralnoj i fizičnoj propasti.“

Ali šuma pored raznovrstnog svog upliva koristi ljudstvu mnogo i premnog i svojim proizvodom. Glavni proizvod šumski, drvo, bješe sve do skora neobhodna životna potreba; no i

sada, ma da je u domaćoj ekonomiji u nekoliko, a u tehničkim poduzećima u mnogome drvo zamijenjeno praktičnijim i jeftinijim sredstvima, ipak ne gubi mnogo od svoje raznovrstne upotrebe. Ono ima veliku vrijednost kao drvo za gorivo, kao materijal gradjevinski i kao sirov industrijski materijal. U koliko bi mu prema tome bila smanjena upotreba u jednom pravcu, neće još nastupiti vrijeme, kada će se to moći učiniti i u svima ostalim.

Osim drveta šume nam daju i mnoge sporedne koristi, kao: travu, žir, voće itd., koje su kako gdje, negdje od veće, a negdje od manje upotrebne vrijednosti.

U dalje i obsirnije izlaganje pojedinih koristi od šuma ne ćemo se ovde upuštati, pošto smo to učinili u drugom jednom članku i dočim ovome članku to i nije cilj. I ovo, što je izloženo, samo je zato, da posluži kao osnova za rješ enje prvo postavljenog pitanja imeno: da li su nam nužдне шуме i valja li ih čuvati, podizati i unapredjivati?

Prema ovako jasno postavljenim koristima, što ih čovjek i ljudstvo u obće od šume ima, izgledaše mnogima možda smiešno ovo pitanje. Doista pri pametnoj i svestranoj ocjeni navedenih koristi pitanje je ovo posve izlišno. Ali postupci naši sa šumom, a osobito suviše i bezrazložno satiranje navodi nas i na to pitanje: pojimamo li mi doistnu koristnost, naprema tome i nužnost naših šuma, kad ih ovako ravnodušno zatiremo?

S pogleda koristi, koje nam čini šuma svojim uplivom kao cjelina, kao biće, mislimo, da će jedva biti koga, koji bi i do te zablude došao, da odriče potrebu čuvanja i održavanja naših šuma; ali valja više i pravilnijeg shvaćanja svijuh tih koristi, kako ne bi ravnodušno činili ono, o čem smo uvjereni, da ne treba činiti, kako ne bi dakle upropašćivali naše šume pri svem tom, što vjerujemo, da su nam one nužдне. Posljedice od satiranja šuma mi već jako opažamo u češćim pojavima raznih elementarnih nepogoda, — kao što su nagle i suviše kiše, a tim naravno mjestimične poplave, a odma zatim ljute i žestoke suše i t. d. Već pojavi ovih nepogoda, a naročito opažene izmjene u počinjanju, trajanju i prestajanju godisnjih vremena kao i jaka ostupanja u pojavu kišnih, vjetrovitih i sunčanih dana, — sve to izazivlje i kod najprostijih pomisao: da li sve to drugčije biva sada no prije nekoliko godina, odtuda, što u

toj i u toj okolini ne ima više šuma, kao što negda bjehu! Ali takove misli, ne pojedinoga no i svijuh nas, već su kasne i slaba su utjeha. One šume, koje nismo podigli ni odgajali, već ih prirodno odgojene nasljedili, nismo umjeli ni htjeli ni očuvati, nego smo ih do korjena utrli, a da ih iznova podižemo i gojimo i ne pomišljamo, i onda nas ni sva zapomaganja od češćih nepovoljnih vremenih slučajeva ne mogu spasiti. I s gledišta koristi, koje imamo od šuma upotrebom njenih proizvoda, nužдне su nam šume, još nama nuždnije no drugim naprednijim državam. Kod nas je drvo u upotrebi kao gorivo još i u mnogim tehničkim poduzećima, gdje je u drugim zemljama davno već sasvim zamienjeno jeftinijim i praktičnijim gorivnim sredstvima: u domaćoj pak ekonomiji ono je izključivi gorivni materijal. Kao gradjevinski materijal drvo je takodjer u nas posve malo zamienjeno drugim sredstvima, a u poljoprivrednim i u obće seoskim gradjevinama ono je jošte u svemu skoro izključivi materijal. Ono je kod nas jošte malo zamienjeno i ondje, gdje bi probitačnija pa i jeftinija bila upotreba gvoždja mjesto drveta. Osim drveta šume su kod nas negdje više, negdje manje nužдне i koristne radi upotrebe sporednih njihovih koristi. Popaša i žiropaša još jedino u šumah valjanih ima. Raznoj divljači pribježište su naše šume i mnoge još sitnije i mjestimične koristi iz šumskih predjela mogu se uživati samo donde, dokle šume postoje. Koliko su važne pobrojane potrebe za pojedinca, toliko je šuma znatno nuždnija, da pruža našoj državi bilo neposredno u surovom ili izradjenom materijalu, bilo posredno mnoge i osjetne potrebe i koristi. U Srbiji, kao svuda, šume treba da predstavljaju obilat izvor dohodaka i snažan i neizcrpljiv predmet bogatstva njenog. Što šume to do sada kod nas bile nisu, samo je za sažaljevanje; jer izključivo sa nemara i sa posve malo pokušaja za uredjenja šumarstva kod nas — država jošte jednako vuče jedino neke neznatne koristi od izvoza drva i ostale gradje, a sve druge mnogo pretežnije koristi, što ih može i treba od svojih šuma da vuče, za nju jošte i ne postoje. Šta više dosadanja državna suviše mala briga za naše šume učinila je, te je obstanak njihov već u pitanju, zbog čega tako malo joj i mogu poslužiti kao jamstvo kakovih sigurnih dohodaka

Neosporna je dakle nužnost šuma i kod nas kako i za pojedinog i sve nas skupa, tako i za državu našu. I jedva bi bilo koga, koji bi to poricao. Samo svima pa i državi našoj potrebuje više uvidjavnosti i svestranija ocjena i pogled na važnost naših šuma, te na taj način i ozbiljnija briga za održanje njihovo.

Pitanje o održavanju i unapredjenju šuma kod nas jošte ni ukoliko ne dolazi ni u sudar sa poljodjelstvom, niti se zato opaža i najmanja potreba. Kod nas još i ne ima poljodjelstva tolikoga objama i savršenstva, da bi mogla otvoriti borbu protivu šuma i težiti, da se što više šumskog terena preobraća u kulturno — žiratno — zemljište; naprotiv dobar uspjeh današnje naše poljoprivrede u tiesnoj je svezi sa bićem i održanjem šuma, i riedki je naš poljoprivrednik, koji uz svukoliku poljsku radnju ne vodi opaznu brigu i o očuvanju po kojeg svog branika, jer tek ako ima i dobrih zabrana pored valjanog urađenog polja i odnjegovane stoke, — onda se smatra za domaćina i zemljodjelca na svom mjestu i onda se i sam opaža za dovoljno osiguranog sa svima potrebama, nužnim mu za radnju njegovu. Šume su nam i inače već toliko umanjene i na uzak prostor svedene, da bi se jedva i riedko gdje i dala prilika, da se iztakne: da li bi korisnije bilo, da se izvjestna šuma utre u korist poljoradnje, jer skoro svuda šume kod nas pokrivaju mahom samo ona i onakova mjesta, koja su šta više i nepristupna, a kamo li da bi se mogla koristno obradivati, kao njive, vinogradi, livade i t. d. Ne dakle s pogleda tog, da se šumsko zemljište korisnije upotrebi za poljoprivredne cieli, nego iz nedovoljne ocjene prave važnosti i koristnosti naših šuma, a često još iz gramzivne težnje za posebno koristovanje upotrebom drveta i ostalih koristi, što ih šume daju, — one su kod nas već svedene na suviše ograničen prostor, tako da nam se skoro javlja, ne neopravdano no sa dovoljno razloga, pitanje: da li nam je sadanji rejon šuma dovoljan ili će možda biti potrebe, da se izvjestna pa i mnoga kulturna zemljišta preobrate u šumska. Poljska privreda u nas sa šumskom mora stojati u tiesnoj svezi i koracati u svome razvitku uporedno, podpomažući se. Današnji stupanj razvića naše poljske privrede ne predstavlja još ni malo potrebu smanjivanja šumskih predjela u korist poljodjelstva, i prema tome i u tom pogledu

jasna je nužnost ne samo održavanja postojećih, no i podizanja novih šuma.

Ad. II. Sa pitanjem: da li nije i sadanje uredjenje šumarstva dovoljno? — mogli bismo odma biti na čistu, dajući kratak a jasan odgovor: Današnje uredjenje našeg šumarstva ne samo da je nedovoljno, no je u obće ništeno. No ipak nužno će biti, da se malo pozabavimo i na njem, te da to baš objasnimo i dokažemo. Svekoliko uredjenje sa svima dosadanjim zakonim propisima o našem šumarstvu izloženo je u zakonu „šumska uredba“ od 1861 godine. Osim ove uredbe izašle su za tim 2, 3 dopune i razpis 1. minist. financija od 1872 god. Br. 2924 o ustanku i postavljanju državnih šumara. I to je sve.

Ne može se poreći, da je ovom šumskom uredbom, i ako još prije 20 godina, obuhvaćena misao o početnom uredjenju, a naročito održanju postojećih šuma, dosta jasno i dovoljno prema vremenu, kada je stvarana. Ali najveća mana i pogreška ta je, što se ni onoliko, koliko je njom propisano i uredjeno, nije u djelo privelo, jer i ako je što učinjeno, to je bilo više forme radi, a prava cilj postizena nije. Glavno što je valjalo riješiti i u djelo privesti, čim je pomenuta uredba izdana, to je: ograničenje šuma po svojini i bar približno i po prostornosti. Ovo samo da je učinjeno, kao što valja, pa bi se šume naše doista mnogo bolje snašle, niti bi se mogle ovako grdno i nemilo satrti. Podjela i odredba šuma po svojini liepo je i jasno predstavljena u šumskoj uredbi, ali zalud, kada je ostala neostvarena. Izlišan kao da je bio i onaj posao, što su ovoj celji izašiljane neke komisije odma pošto je spomenuta uredba u život stupila, — kada je njihov rad mahom ostao tajna kancelarijska, pa kao takova bačena u arhivu vječitog zaborava ili što je još gorje, ako rad njihov nigdje ni zapisan nije, no je sveden samo na to, što je prisutnim kmetovima i seljacima rečeno: do tog i tog potoka ili drugog mjesta po seoskom nazivu bit će šuma privatna i selska, a odatle dalje državna. Priča se samo, kako je izvjestna komisija prije dvajestinu godina išla po šumi i kako je ona opredjeljivala, koja će šuma čija ostati; ali ovakova pričanja niti daju kakove osnovane sigurnosti šumarima ili čuvarima šuma, da te šume kao takove doista smatraju i brane, niti mogu i najmanje odvratiti makoga, koji se sprema da odpočne sječu i prisvajanje takove šume.

Najpreče i najvažnije opredjelenje u sadanjem našem šumarskom zakonu većinom dakle nije ni u koliko ostvareno, a ako se je negdje i htjelo da ostvari, to je ipak suviše nepotpuno učinjeno. Kada se osnovno opredjelenje kakvog zakona ne oživotvori, onda je sasvim naravno, da i sva ostala opredjelenja takog zakona malo ili nimalo ne vriede. No i ostali propisi ovog zakona niti predstavljaju dovoljno potpunosti, niti su sami po sebi predstavljeni tako, da se doista mogu i moraju izvršiti.

Najveći dio ovog zakona zauzima propis prava upotrebe drveta za državnu, općinsku i privatnu potrebu iz šuma, obće narodnih i obćinskih. Pobrojavaju se svi slučajevi, u kojima država i opštine imaju prava slobodne sječe drva u šumama, a zatim i sve potrebe pojedinaca — privatnih, na ime kojih mogu negdje i bez dozvole i prijave, a negda sa dozvolom bezplatno sjeći drva, pa bilo u obćinskoj bilo u obće narodnoj šumi. Propisuje se do pojedinosti uput i način, kojim se dobija dozvola za bezplatnu sječju drva, pa se zatim u kratko napominje, kako se dozvoljava sječa za špekulaciju. I pri svem tom, što je ovaj dio dosta obširno i podpuno predstavljen u ovome zakonu, opet koliko je to malo pripomoglo očuvanju naših šuma?!

Izgleda kao da je postalo izlišno svekoliko ovo pobrojavanje slučajeva bezdozvolne i dozvolne bezplatne sječe, kao i slučajeva nedozvoljavanja sječe šuma, — kada dejstvo zakona i vršilaca njegovih nije imalo ni toliko upliva, da u narodu našem bar izmieni, ako ne sasvim izkorjeni ono vajkadašnje mnienje njegovo o šumi, da je to obće dobro, dobro bogom dano, i da takovo može svaki uživati, upotrebljavati, pa éa i tamaniti onako, kako se kada njemu prohtje. Doduše narod naš umije dosta dobro da cieni šumu, kada je ona njegova sobstvenost, ali kao obće narodnu, kao obćinsku on najgroznije umije da satire, pa to čini éa i bez zazora, što je to takodjer zakonom zabranjeno.

Ovo jasno kazuje, koliko je malo ovaj naš zakon obuhvatio onaj dio, što se u nauci šumarskoj zove šumska policija, i koliko je blag bio pri propisivanju kazni za šumske štetočine. Upravo zakon ovaj skoro ništa i ne propisuje u ovom pogledu. Ono malo napomena u nekoliko paragrafa o kaznima pod IX.

odjelkom ovog zakona toliko je tek koliko da zaplašuje. Istina zakona blagost u ovome može se podpuno da opravda time, što je u vremenu sastavljanja ovoga zakona malo i bilo možda potrebe, da se taj dio do pojedinosti i u većoj strogosti razvija, jer satiranje gore ni iz daleka nije bilo onda tolikoga objama i tako raznostručno, kao što je ono kasnije nastalo i kao što iz dana u dan sve veći mah obuzima.

Ovom šumskom uredbom htjelo se je da reguliše i pitanje o davanju zemlje oskudnim ljudima. No u njem je kanda najveća pogriješka učinjena, kao da se onakovim propisom, kakovo postoji u ovoj šumskoj uredbi, išlo više na to, da se oskudnima pomogne, nego li što bi to bilo kakvo pravo zakonsko uređenje.

U samoj stvari ništa više i nema no golo uputstvo, kako da oskudni dodju lahko i jeftino do zemlje najprije za uživanje, a po tom i kao zakone sobstvenosti. I doista priznat će svaki, koji se je ijole bavio promatranjem naših šuma, da je ovo „davanje oskudnima“ najvećim dielom našu šumu upropastilo. Ovo davanje išlo je svakojako, kako gdje — tek većinom sasvim nepravilno, nezakonito, otmički i do skrajnosti varljivo. Pod ovakovom obrazinom i najveći bogataši prigrabili su veće ili manje, a gdje gdje i grdno velike prostorije šuma obće narodnih i obćinskih. U najviše prilika vlast davanja i odredjivanja zemlje oskudnima koncentrirala se jedinstveno u kmetovima, u obćinskoj vlasti, i na taj način izbjegla se i ta jedina kontrola u tom davanju, na ime: odobravanje od strane više državne vlasti, da se kome zemlja daje.

Kmetovi i odbornici odpočeli su sami riešavati i davati zemlje oskudnima, i kada već i sami kao „oskudni“ prigrabe mastne prostorije šumske ili utrinske zemlje, onda razumije se ne može se već na ino, no i svima drugima dati, samo ako se još imade odkuda da daje. Iz ovakovog pak davanja zemlje oskudnima proizašlo je zatim prisvajanje i otimanje obće narodne i obćinske šume i zemlje, te tako mnoge obćine, pa i čitavi srezovi i okruzi, ne imaju više ni stope obće narodne ni obćinske šume, pri svem tom, što su ih prije nedavnoga vremena imale u izobilju.

To su glavni predmeti, koje je šumski zakon obuhvatio. O podizanju i njegovanju šume, o njenoj upotrebi, pa zatim o regulisanju prava službenosti, o čuvanju šume, postavljanju

personala šumskoga i uredjenju dužnosti, odnošaja i prava njihovih, o svem tom skoro ništa ne ima u sadanjem zakonu.

Po koja nuzgredna napomena o zasadjivanju šume samo na izvjestnim mjestima, o dužnosti kmetova i policijske vlasti, da o šumama vode nazor i uput na neke prastare i preživjele uredbe o popaši, žirovini i suvačenju trgovačke stoke, — ne može se smatrati ni u koliko ni kao približno dovoljno za postignuće cilja, — niti daje i najmanje jamstva, da će se doista i onoliko i onako raditi, koliko je i kao što je tamo spomenuto.

Pored predmeta obuhvaćenih sadanjim šumskim zakonom neobhodno je potrebno, da u zakon udje i što podpunije se predstave u zakonskoj formi i ovi gori pobrojani, jer je nastalo već skrajnje vrijeme, kada valja ozbiljno misliti o obstanku još postojećih šuma, a ne manje i o podizanju novih, na razvalinama nerazložno satrvenih. Na kratko, sadanje uredjenje našega šumarstva posve je nedovoljno, nepodpuno i nesavremeno. Kada je već i samom naukom primljeno načelo, da se država brine o svojim obćinskim, pa u nekoliko i privatnim šumama, onda ni naša država ne može biti nemarna prema toj grani svoga staranja, koja je takodjer od prevažnoga upлива po njen obstanak, razvitak, napredak i blagostanje njenih državljana. Dužnost joj je, a preka je potreba, da prema tome i zakon šumarski što prije izda i udesi onako, kako će on podpuno odgovarati današnjim potrebam.

Imena našem hrašću.

Po prof. W. Wessely-u.

U netom izašlom programu česke šumarske škole u Eulenbergu za g. 1880. nalazimo medju ostalim veoma zanimiv članak od g. prof. W. Wessely-a: „Die Namen unserer Waldbäume“, iz kojega spominjemo:

1. *Quercus pedunculata*. Ehrh. Willd. Brkhs. Htg. Rehb. Döll. Pok. Kotschy. Nördl. — *Quercus robur* a. Lin. — *Quercus robur* I. *pedunculata* A. De C. Nouv. Duh. Loud. — *Quercus germanica* Lasch. — *Quercus femina* (foem.) Linn. Du R. Mill. Du Ham. Gled. Bgdof. Roth. — *Quercus robur pedunculata* Mert. — *Quercus racemosa* Lam. Du Ham. — *Quercus Hemeris*

Dalech. — *Quercus navalis* Bourn. — *Quercus fructipendula* Schr. — *Quercus pedunculata* a. *vulgaris* Willk. (D. C.) ὄρυσ.
Hesiod ρ Diose.

Njemački: Stieleiche, Sommereiche, gemeine Sommer-
eiche, gemeine Stieleiche, gemeine Eiche. Früheiche, Masteiche.
Loheiche, Rotheiche, Austeiche, grosse Eiche, Eichbaum, Ecker-
baum, Äckerbaum, Emke, Augusteiche, Waldeiche, Fraueneiche,
Tanneneiche, Haseleiche, Baueiche, Viereiche, Fürkeleiche, Fer-
keleiche, langgestielte Eiche, breitblättrige Eiche, weibliche
Eiche, echte Masteiche, Heisterbaum, Drudenbaum, Druiden-
baum, Druideneiche, Ackerbaum, Knopperneiche.

Česki: dub letní, křemelák, dub křemelak, duh drnak,
dub obecný, dub.

Poljski: dab szypulkowy, żoladz.

Slovenski: dob, gnjileč ali proletni hrast.

Magjarski: a kocsános tölgy.

Francezki: le chêne blanc, le chêne pedunculé, le chêne
rouvre, le chêne a grand pedunculé, le chêne mâle.

Englezki: Common Oak, Englisch Oak, long-flower-
stalked Oak.

Talijanski: la farnia o ischia.

Švedski: Ek, vanlig Ek.

Bugarski: дъб,

Ruski: дубъ, жёлудъ.

Hrvatski: lužnjak, lužnik, hrast lužnik, dub, žirka,
želud.

Odlike (Varietäten).

v. *Quercus laciniata* Lodd. — Zerschlitztblättrige Eiche, zer-
schlitztblättrige Stieleiche, — dub letní ušetnatý.

v. *Quercus filicifolia* Hort. Farenblättrige Steieleiche, fa-
renblättrige Eiche, — dub letní kaprodolistý.

v. *Quercus salicifolia* Hort. — *Quercus heterophylla* Loud.
Weideneiche, weidenblättrige Stieleiche, weidenblättrige Eiche,
— dub letní vrboolistý.

v. *Quercus Tennesi* Nort., Tennesen-Eiche, — dub letní ten-
nesi-ichy.

v. *Quercus Hodginsii* Lodd. — Hodgins Stieleiche, dub letní
Hodginsuv.

v. Quercus dulcis. Hartg. — Süsse Stieleiche, — dub letní sladkožaludý.

v. Quercus pubescens, Lodd. — flaumbaarige Stieleiche — dub letní pyřitý.

v. Quercus altera tenerius dissecta Brkh. — Raseneiche — dub letní dmnový.

v. Quercus rosacea Behst. — *Quercus pedunculata rosacea* Behst. — Roseneiche, dub letní ružový.

v. Quercus coriacea Behst. — *Quercus pedunculata coriacea* Behst. — Ledereiche, — dub letní zvrhlý.

v. Quercus decipiens Behst. *Quercus pedunculata decipiens* Behst. — Täuschende Eiche, — dub letní klamový.

v. (n. Behst.) Schöne. frühblühende, spähtblühende, spitzblättrige Stieleiche, Georgs — (Jörgen) Eiche.

v. Quercus pedunculata β *fastigiata* Willk. (A. De C.) *Quercus fastigiata* De C. Lois. Lam. — *Quercus pyramidalis* Hort. — Pyramideneiche, pyramidenförmige Stieleiche, — dub letní jehlancovitý.

v. Quercus pedunculata γ *opaca* Willk. (Schur.) — haarige Stieleiche — dub letní chlupatý

v. Quercus pedunculata ϵ *purpurescens* Willk. (A. De C.) *Quercus purpurea* Lodd. — Purpureiche, Bluteiche, — dub letní červiovitý.

v. Quercus pedunculata ζ *variegata* Willk. (A. De C. — *Quercus foliis variegatis* Hort — *Quercus foemina foliis ex albo variegatis* Dur. Du Ham. — Scheckige Stieleiche, weisscheckige Eiche, weisbunte Stieleiche, — le chêne commun á feuilles panachees de blanc, — the striped Oak, — dub letní belopestý.

v. Quercus pedunculata θ *viminalis* Willk. (Schur) — *Quercus pendula* Loud. — *Quercus pedunculata pendula* Behst. — Hängende Stieleiche, Trauereiche, — dub letní odvislý.

v. Quercus pedunculata η *apennina* Willk. (A. DC.) Apenninen Eiche, — dub letní apenninský.

v. Quercus (pedunculata) cupula planiuscula Willk. *Quercus (pedunculata) cupula haemisphaerica* Willk. — *Quercus (pedunculata) cupula semiovata* Willk.

v. microbalana Schur. — *macrobalana*. Schur — *brachybalana* Schur. — *megabalana* Schur. — *ephaerobalana* Schur.

— subglobosa Schur. — pyriformis Wallr. — Hippocastani Wallr.

v. *Quercus subpinnatifida* Lasch.

v. *Quercus malaphylla* Lasch.

v. *Quercus extensa* Lasch.

v. *Quercus brevipes* Heuff.

v. *Quercus borcalis* Heuff.

v. *Quercus pendulina* Heuff — ? *Quercus pubescens*, pendunculata Willk. — ? *Quercus pendulina* Schult. Behst. — Hängefrüchtige Stieleiche.

v. *Quercus Filipendula* Vukot.

v. *Quercus longependula* Lasch.

v. *Quercus brachypus* Heuff. — *Quercus praecox* Schur. — frühblühende Stieleiche.

v. *Quercus subgermanica-Robur* Lasch.

v. ? hibr. *Quercus pallida* Heuff.

v. ? hibr. *Quercus condensata* Schur.

v. ? hibr. *Quercus Pseudo-sessilis* Schur.

2. za *Quercus sessiliflora* Sm. = gradun (hrast kitnjak)

Quercus sessiliflora Sm. Hayn. Lois. Döll. Kotsch. Pok. Hayn. Ehrh. Htg. Silisb. Nördl. Willk. — *Quercus Robur* β. Linn. — *Quercus Robur* II. *sessiliflora* A De C. — *Quercus sessilis* Ehrh. — *Quercus Robur*. Willd. Mill. Berkhs. Linn. Dur. Du Ham. Gled. Roth. Rehb. (Rtt. & Abl. Gpl & Willd.) Bgsdf. Behst. — *Quercus sessile* Mart. — *Quercus platyphylla* Dalech. — *Quercus regalis* Bourn. — φρσ Hesid & Diosc.

Njemački: Traubeneiche, gemeine Eiche, Steineiche, Wintereiche, Späteiche, Weisseiche, Bergeiche, Harzwaldeiche, deutsche Eiche, Trufeiche, Klotzeiche, Knopperneiche, Grüneiche, Dürreiche, Träufeleiche, Loheiche, Eiseiche, Eisholzeiche, Harzeiche, Rotheiche, Schwarzeiche, Kohleiche. Klumpeniche, Viereiche, Winterschlageiche, Wintertraubeneiche, Eckerdoppen, gewöhnliche Eiche, männliche Eiche, weibliche Eiche, Harteiche, Kleiche.

Česki: dub drnák, drnák, drňák, dub zimni, zimnak, křemelák, —

Poljski: dab bezszypulkowy —

Slovenski: graden ili čepinjek.

Hrvatski: gradun, sladun, hrast babuškar, ljutik medunac

Magjarski: a kocsántalan tölgy.

Francezki: le chêne rouvre, le durlin, le chêne commun, le chêne a gland en grappes, le chêne à fleurs sessiles, l'jeusse, le chêne femelle, chêne blanc,

Englezki: Common Oak, British Oak, Stalkless — flowered Oak.

Talijanski: la quercia o rovere.

Švedski: vinterek.

Odlike (Varietäten.)

v. *Quercus pubescens* Willd. Nördl. — Weichhaarige Eiche, — dub zimni pýritý. — Hrast medunac.

v. *Quercus Robur lanuginosum* Lam. — Wollige Winter-eiche, — dub zimni vlukovaný.

v. *Quercus microcarpa* Htg. — Kleinfrüchtige Trauben-eiche, — dub zimni maloplodý.

v. *Quercus truncata* Htg. — Abgestutzte Traubeneiche, — dub zimný utalý.

v. *Quercus collina* Htg. — Hügel-Traubeneiche, — dub zimni pahrbečný.

v. *Quercus nigricans* Htg. — Schwärzliche Traubeneiche, — dub zimný črnávý.

v. *Quercus conglomerata* Pers. (spada ka *Quercus appennina* Lam.) — Geknäulte Traubeneiche, — dub zimni klu-bečatý.

v. *Quercus communis* A. DC. Willk. — *Quercus longipetio-lata* Schur. — *Quercus sessiliflora* α *legitima* Schur. *Quercus sessiliflora* β *subtubulosa* Schur. — *Quercus mespilifolia* Wallr. Gemeine Winter-eiche, — dub zimni obecny.

v. *Quercus aurea* Wierz. — *Quercus sessiliflora* var. *flavescens* Panč. — Goldgelbe Traubeneiche, — dub zimni žlutavý.

v. *Quercus Tenorei* A. D. C. — *Quercus Budayana* Ha-berl. — *Quercus Esculus* Linn. Willd. Behst. — *Quercus Dalechampii* Ten. — Italienische Eiche, Speiseeiche. (zu *Quercus conferta* W. K.) — dub zimni Tenore-uv.

v. *Quercus glomerata* Lam., — Geknäulte Traubeneiche, — dub zimni schoulený.

v. Quercus laciniata Lam. — Geschlitztblättrige Traubeneiche, — dub zimni ušetnatý.

v. Quercus conacea Behst. — *Quercus Robur coriacea* Behst. — Lederartige Traubeneiche, — dub zimni kožovitý.

v. Quercus Robur decipiens Behst. — Täuschende Traubeneiche, — dub zimni klamavý.

v. Behst. Frühblühende, spätblühende, hellblättrige Traubeneiche.

v. libr. Quercus sessiliflora χ *pedunculata* Behst. — *Quercus crispa* Behst. — *Quercus humilis*. — Weisse krausblättrige Traubeneiche, krause Eiche, — le chêne a galles en grappes, — dwarf Oak with galls growing togelhk by pairs by trees in large clusters.

3. za *Quercus Cerris* Linn. — Cer.

Quercus cerris Linn. Du R. Mill. Du Ham. Bgsdf. Htg. Rehb. Lois. Brkhs. (Gpl. & Willd.) Hayn. Pok. De. C. Willk. Ndlg. *Quercus Haliphlaeos* Juss. — *Quercus crinita* Lam. — *Quercus Aegilops* Scop. — *Quercus Austriaca* Willd. Kotschy. — *Cerrus* Plin. *cerrea glans* Plin.

Njemački: Zerreiche, österreichische Eiche, burgundische Eiche, Cerreiche, Zirneiche, Galleiche.

Česki: cer, dub cer, dub rakouský.

Slovenski: austrijski hrast.

Hrvatski: Cer, pozni hrast, pozni cer, rani cer, sladun.

Magjarski: a cserfa.

Francezki: le chêne d' Autriche, le chêne de Bourgogne, le chêne chévelu, lombard, le chêne a galles.

Englezki: Oak with prickly caps and smaller Acorns — Bitter Oak —

Talijanski: il cerro.

Odlike (Varietäten).

v. Quercus sinuata Pok. — *Quercus austriaca* Willd. Htg. — *Quercus Cerris* Behst. — Oesterreichische Zerreiche, — cer rakouský.

v. Quercus pinnatifida Pok. — *Quercus bipinnatifida* Schur. — Gefiederte Zerreiche, — cer protisečný.

v. Quercus Cerris frondosa Mill. — Reichbelaubte Zerreiche, — cer chřástnatý.

v. Quercus Cerris pendula Mill. — Hängende Zerreiche, — cer odvislý.

v. Quercus Cerris variegata Hort. — Gescheckte Zerreiche, — cer strakatý.

v. Quercus Cerris crispa Hort. — Krause Zeereiche, — cer kádeřavý.

v. Quercus Cerris major. Hort. — Grosse Zerreiche, — cer velký.

v. Quercus Cerris minor Hort. — Kleine Zerreiche, — cer menši.

v. Quercus Cerris Ragnal Hort.

v. Quercus Cerris heterophylla Hort. — Verschiedenblättrige Zerreiche, — cer raznolistý.

v. Quercus Cerris fulhamensis Htg. Hort.

v. Quercus Cerris suberosa Hort. — Korkige Zerreiche, — cer korkovitý.

v. Quercus Cerris dentata Wats. — Gezähnte Zerreiche — cer zoubkovaný.

v. Quercus Locombeana Swt.

v. Quercus Oxoniensis Lodd.

v. Quercus incisa Nort. — Eingeschnittene Zerreiche, — cer stříhaný.

v. Quercus Cerris vulgaris Htg. — Gemeine Zerreiche, — cer obecný.

v. (Behst.) „mit grossen, wenig tief eingesenkten Früchten; mit festen aber weichaarigen unten filzigen Blättern und gestielten Früchten.“

Naš poznati botanik g. Vukutinović pako spominje, govoreć u 51. knjizi „Rada“ o „novih oblicih hrv. hrastova“, još i sliedeće:

„Da se u mnoštvu hrastova pronadju ponajprije onakova individua, koja su sveobćim i stalnim značajem svezana i time zajedno od ostalih hrastova oddieljena, porazredjeni su hrastovi u hrpe“.

„Takova hrpa n. pr. jest jedna, u kojoj hrašće imade lišće zimzeleno t. j. onakovo, koje ostaje i kroz zimu zeleno, niti ne opada. Prva je dakle hrpa: „Hrašće sa lišćem zimzelenim“.

„Imade hrastova, kojim se lišće pod zimu osuši i posve opadne. Druga je dakle hrpa: „Hrašće sa lišćem osušnim i od-

padnim“ — U prvu hrpu spadaju: *Quercus Ilex*. L. *Suber*. L. i *pseudosuber* Santi. Hrastovi ove vrsti dospievaju samo u Dalmaciji i stranom u toplijem Primorju našem, te su tako karakteristični, da glede njihova razpoznanja ne može biti nikakove dvojbe. — U drugu hrpu spada ogromni broj svega hrašća, kojim obiluje sva ravna i gorska Hrvatska; među obiljem ovim imade glavnih primjeraka, koji se odlikuju kao oštro označeni typi ili ogledci, na koje se svi drugi oblici i odlike imadu privezati

Ogledci ovi jesu:

1. *Quercus pedunculata* Ehrh. Hrast lužnjak. Obilježja glavna jesu: žir na dugoj stapci; lišće vazda na kratkoj peteljci; drvo veliko; raste u lugovih i dubravah t. j. samo u ravninah i dolinah, te se razvija pozno.

2. *Quercus sessiliflora* Sm. Gradun. Žir sjedi na grančici bez svake stapke; list na dugoj peteljci; raste po briegovih; evate ranije; drvo veliko.

3. *Quercus pubescens* Willd. Medunac. Žir sjedi na grančici bez stapke (kadšto na vrlo kratkoj stapci), lišće na što kraćih, što duljih peteljkah; grančice pahuljaste. pustene i vunene; raste na brežuljcih i kamenitih suncu izvrgnutih mjestih; drvo srednje veličine ili bus.

4. *Quercus Cerris* L. Sladun ili cer. Žir na grančici ili na vrlo kratkoj stapci; kapice sa dugimi, ježastimi zavinutimi ljuskami; lišće debelo, mnogolično; drvo veliko“.

U čislu graduna imade hrastova, na kojih žir nije na grančicu pritisnut, nego sjedi na kratkoj stapci, koja međutim nije zeljnasta niti vitka, nego drvenasta, tako da se niti ne može zvati pravom stapkom; hrastove te vrsti, koje nekoji botanici ozvaše imenom *Quercus intermedia*, označio je Vukotinović imenom „*pseudopedunculata*“ t. j. nadristapčite.

Pojav ovaj međutim je promjenljiv, jer sam već i sam izkusio, da jedan te isti hrast gradun, koji je jedno ljeto rodio plodom. sjedećim na takovoj kratkoj stapci, imao sliedeće ljeto žir bez stapke, grančici sasvim pritisnut; ta igra se. kako je vidjeti, opetuje i upravo zato, jer to biva, valja i na nju obzir uzeti.

Četiri ova oblika imadu se dakle smatrati kao glavne korjenike, a na nje treba svesti sve druge. Uz veliku mnogo-

ličnost lišća, žira i kapica može se svakako razabrati neki glavni smier, kojim svaki hrast pokazuje težnju ili na jednoličnost i unutar granica ove jednoličnosti na promjenak ili na bitno oddieljeni oblik.

Za točnije međjutim razpoznavanje ne smijemo se nikada ograničiti na pojedine grane ili svrži, niti jedino na žir, nego treba motriti cijelo drvo, i to ne samo jedno, nego ako moguće, čim više njih; osim toga valja paziti i na najranije proljetno lišće na svržih i na mladicalah, jer i proljetno lišće imade svoj osobiti značaj i često puta razlučuje se od one forme, koju kasnije ljetno lišće dobiva.

Od velike važnosti je napokon plod t. j. žir, medju kojim imade mnogo razlika. U našem hrvatskom jeziku imade različitih imena za hrašće, a može se sigurno tvrditi, da svako od ovih raznih imena pripada i sasvim različnim hrastovom; narod naš u svih predjelih, u kojih imade lugova, dubrava i gajeva, naučio se je od starodavnih vremena razpoznavati i cijeniti koristi, koje hrastovi donose, te ih je po tom razlučio i ozvao. Takova su n. pr. imena: lužnjak, rošnjak, tonac, končar, gradun, golubnjak, kestenjar, međunac, sladun, šiljkar itd.

Različite viesti.

Novi cijenik za drvo i koru. Zagrebačka trgovačka i obrtnička komora saobčila je u breju 297. „Nar. Nov.“ od 28. prosinca 1880. za ravnanje trgovaca s drvi i posjednika šuma važnu viest, da od siečnja t. g. stupa u kriepost na svih postajah južne i ugarske državne željeznice novi iznimni cijenik za drvo i koru. Cijenik sam može se viditi u uredu zagrebačke trgovačke kmore.

Lov na medjedku sa pet mladih medvedića. Dne 14. siečnja 1881. obdržavan bje na imanju Čubar u revieru „Police“ pod vodstvom g. šumara Malnara lov na medvjedku sa pet mladi. Lovci sastojeći se od domaćeg šumarskog osoblja, nadjoše medvjedku u samom ležaju u jami. Čim su se brlogu približili, zaskoči biesna medvjedka iz škulje biesnom navalom na lovece, a ovi opališe na jedanput do četiri hitca medvjedici u glavu. Kako je baš prema g. šumaru Malnaru zaskočila, to ovaj u najvećoj opasnosti na istu opalio obje ciev. Kad je prvu ciev izpraznio bio, bila je medvjedka samo još tri koraka od njega udaljena, a opaliv još i drugu ciev, srušila mu se ova pred noge. U brlogu nadjoše lovci petero mladih medvedića, jedno od tih bijaše smrvljeno, smrvi ga

pako medvjedka sama, kad je bila pred lovce izkočila. Ostalo četvero mladi bilo je živo, nu još posve mladi (još ni ne vidjoše) i tako slabi pokrepaše putem. Kako i sam g. Malnar priznaje, koji je već češće imao prilike lov na medjede loviti, nečuvano je čudo za taj kraj, da je u brlogu uz staro još pet mladi bilo, pošto je poznato, da medvjedka obično samo dva do tri mlada imade.

Njegova Visost kraljević Rudolfo o jastrebu. (*vultur cinereus*). Biti će poznato, da je kraljević Rudolf lani objelodanio djelo pod naslovom „Fünfzehn Tage auf der Donau“, kojemu je ljetos još nadovezao studiju „Allerlei gesammelte ornithologische Betrachtungen“. Djela ova se po knjižarah ne dobiju, al im je sadržaj ipak manje više i u javnost putem javnih glasila dopro. U potonjem se djelu Njegova Visost očituje na sliedeći način o svom ljetošnjem boravku u Čereviću, spominjuć svoja opažanja o jastrebu (*vultur cinereus*): „Toga proljeća imao sam priliku tu vrst jastreba (den Kuttengeier) češće u samom gnjezdu promatrati. U divnih sriemskih šumah obitava taj orao posvuda. Od sela Čerević na desnoj obali Dunaja počamši — pravio sam kroz više dana izlete diljem divotnih šuma fruško-gorskih. Nahadjajući prečesto tih jastreba, vidjeh ih visoko pod oblaci, tražeće plien — ili nažderane sjedeć po suhих granah prastarih dubova ili pako i po samih gnjezdih zabavljene. Više od osam ih nigda ne nadjoh u zajednici na jedanput. U tih krajevih je taj jastreb prava šumska ptica, što se pako gnjezda i ležišta njegovog tiče, nalaze se ova u sriedini na milje se sterućih šuma. Hranu si traži izvan tih pravcatih gora, na golih kamenih hridih, koje se stranom sjeverno Dunaja, stranom južno put savske nizine prostiru. Čvrsto sam uvjeren, da ovaj jastreb će i u bosanske i srbske gore na plien zalazi; velika snaga poleta te ptice podkriepkuje me u toj tvrdnji. On ljubi klisure za odmaranje po podne, a čini se, da ih i u onih stranah, gdje ih nije, traži. U fruškoj gori najdosmo sried šume tek neznatnu hrpu kamenja, gdje se po podne skupljaju jastrebi; nevjerovatno mnoštvo smrada i peradi dovede me na pomisao, da im je tuj obično sjedište. Gnjezdo jastreba nalazi se obično na vrhu krošnje starih hrastova med suhimi brei; gusto obrasle krošnje izbjegava, budući mu i polet, koji mu je i onako težak i polagan, otegoćuju. Gnjezdo mu je veće i od onog najjačih orlova, a činilo mi se i jače ter marljivije gradjeno od onih. Zemlja, kojom su mu krajevi omazani, ter čvrste hrastove grane, koje mu temeljem služe, čine, da gnjezdo sivo izgledje. Jastreb taj veoma je brižan za svoje mlade, pazeći manje na pogibelji od orlova. Mužak i ženka izmjenjuju se u brizi glede sjedjenja u gnjezdu, čega nisam kod orlova nigda vidio. Neka bezbrižnost značajna je u te ptice, dok sjedi u gnjezdu. Samo težkom ga je mukom moći skloniti, da ga ostavi, a nekoliko časaka po preplahi eto ga i opeta natrag, gdje se nastoji u nutarnjost kućišta zavlaić. Kad dolazi u gnjezdo i kad ga ostavlja, to se snažna ta ptica svaki puta prije na kraju gnjezda izpravi, ogledavajući se naokolo dugoljasto izkrenutim vratom, a tek zatim

Vidi: „Die Pre-se“. Abendblatt. Nro. 348. — 33. Jahrgang. „Ein Buch des Kronprinzen“

uz pripomoć krila sjedne najudobnije u gnjezdo. Ja sam znamem (iz vlastitog iskustva) pet gnjezda te vrsti jastreba, četiri bijahu na prastarih dubovih, jedno pako na staroj divjaki kruški. Kod svih pako ostaviše ptice tek po velikom uzbunjivanju leglo. Glasno vikanje, udaranje po deblu, dobacivanje suhim granjem jedva ga preplašiti mogu“.

Ne spominjuć ostalo o doživljajih visokog gosta prigodom tog lova, upućujemo one, koje bi stvar još više zanimala, na jur spomenuti članak u bečkoj „Pressi“, odkuda smo evo i to preveli.

Šumarska željeznica za Slavoniju i podravje. Čitamo u broju 349. godine 1880. „Pester Lloyd“, da je zajedničko ministarstvo komunikacija podielilo poznatomu našem sučlanu i šumarniku gospodinu Gustavu Polaku iz Našica dozvolu za gradnju (uzkopružne) vicinalne željeznice od Osieka preko Našica u Barč ili Koprivnicu. Buduć bi rečena željeznica prije svega imala olahkotiti izvoz i unovčenje silnog blaga iz okolišnih šuma tih sjevernih krajeva Slavonije, to želimo samo u interesu stvari, da se gospodin Polak čim prije okoristio tim svojim privilegijem, koji će moći ne samo njemu na čast, no i cijeloj nam domovini na liepu korist služiti!

Dobra dražba šume. Gosp. Pongratz, veleržac iz Zagreba, kupio je dne 29. studena poznatu šumu „turnski lug“ kraj Karlovca od šumarskog ureda u Glini za 37.000 fr., — procijenjena je pako bila samo na 30.370 for.

Šhodna naredba. Da se sačuvaju mladi nasadi crnogorice u okolicu grada Zagreba i da se zaprieče kradje, što no se o božićno vrijeme čine haranjem jelovih, smrekovih i borovih stabalaca, odredio je zagrebački gradonačelnik, da se ovakova stabalea i njihove grane ne mogu u područje grada Zagreba donasati ili uvažati, nego uz potvrdnicu dotičnoga občinskoga poglavarstva ili vlastelinstva, da su takova stabalea ili grane nabavljene dozvoljenim načinom.

Prekršitelji ove naredbe da će se kaznit bez uštrba postupka kazneno-sudbenoga, ako mu mjesta bude, zatvorom do 10 dana ili globom do 50 for.

Hajka na vukove. U mjesecu studenu pojaviše se kurjaci u šumi Bedeniku nedaleko Belovara u znatnijem broju. Štete, što ih po okolišu počinise, bijahu vrlo osjetljive, te je podžupanija uslied pritužba sa strane seljana bila prisiljena odrediti hajku. U prvoj hajci pala su dva kurjaka i nekoliko lisica, nu osvjedočiv se prisutni aranžeri hajke, gg. nadšumari Hajek i Winkler, da je još uvijek tuj u istinu sielo kurjaka i da bi se sa manje ali valjanih pogonića dao mnogo bolji uspjeh polučiti, odrede odmah osam dana iza prve hajke drugu, te pozove u hajku pričuvnike stojeće vojske i domobranstva, koje je vodja te hajke g. kr. podžup. perovodja A. Winkler, mogao vojničkim signalima lievo i desno prema potrebi ravnati, kako to već težaj hajke i položaj šume zahtievaše. U istinu padoše u toj drugoj hajci četiri kurjaka i devet lisica, a osim toga ranjena su težko dva kurjaka. U trećoj hajki pako, koja se je i opet u kratko za drugom obdržavala, pala su opet dva kurjaka. Hajki, koja se pako 11. prosinca 1880. obdržavala, prisustvovalo je i više otmenih gosti iz Zagreba, medju ostalimi takodjer i Njeg. Visost princ Nassovski, major grof Wurm-

brand i general Pielsticker, a iz Belovara prisustvovao je bio takodjer i veliki župan gosp. Davidović. Prince ubio je tom sgodom prvi put u svom vieku velikog kurjaka, što je sve prisutne, a i njega samog vele obradovalo!

Isto tako obdržavana je i dne 22. siečnja t. g. hajka na kurjake i u lekeničkoj šumi kraj Siska pod vodstvom gospodina vlastelinskoga šumara Vjetečke. Ubito bi ukupno šest vukova, medju ovima četiri vučice, zatim jedna lisica. I ovoj je hajci prisustvovao prince Nasovski, zatim grof Wurmbrand, sisački podžupan gosp. Muzler, te više otmenih lovaca lekeničke občine.

Izvoz hrastovih duga sa hrvatskih postaja u Trst. Tečajem g. 1880. bude sa sljedećih željezničkih postaja odveženo u Trst ukupno 32,716.157 komada duga, i to iz Siska 29,252.044 kom., iz Velike Gorice 2,038.053 kom., iz Križevca 140,047 kom., iz Vrbovca 138.551 kom., iz Lekenika 111.600 kom., iz Zdenčine 951.028 kom., iz Zagreba 67.595 kom., iz Zaprešića 10.800 kom., a iz Osieka 6.409 kom.

Šumski proizvodi Bosne i Hercegovine. U br. 18. „Ustava“ od t. g. nalazimo pod gornjim naslovom sljedeće: „Unatoč pustošenju i zločestomu gospodarstvu ove zemlje ipak je još uvijek znamenito blago u šumah, koje počam od austrijske okupacije postadoše izvorom (?) dohodaka Čini se, da je polovica (?) svenkupnoga zemljišta ovih zemalja ošumljena, i to sa preko 1,250.000 engl. rali gorskih šuma (sa po prilici 140,000.000 kub. met. drva.) Bjelogorice odtud zapremaju 78,000.000, a crnogorica 62,000.000 kub. met. Ponajviše imade brezovine, hrastovine i borovine. Nisu pako neobična stabla, koja imadu promjer od 3—7 stopa, a visinu do 130 stopa!“

Vuk u Zagrebu. U zagrebačkih novinah od 29. siečnja t. g. čitasmu medju ostalim i to, da je isti dan u 11¹/₄ sati prije podne odrasao vuk, goneći kuju, dospio éa na Ribnjak u vrt kuće broja 14. Kako je oko polovine siečnja i zbilja zima ljuto pritislula, nije ni čudo, da su se takovi nezvani gosti posvuda pojavili bili. I mi imasmo prilike 24. i 25. siečnja viditi ptice, koje su tih noći od studeni, a donekle i gladi poskapale. Ne bi bilo s gorjega, da svi prijatelji naravi priónu, da se i u nas u tako nepredviđenih danih stroge zime pticam pjevicam bar po gradovih i selih po koje zrnice dobaci — kako to po drugih zemljah jur od davna dobri ljudi éine.

Austrijski šumarski kongres za god. 1881. Na dne 7. ožujka 1881. urečen bje austrijski šumarski kongres u Beču, sastanak u 10 sati prije podne u prostorijah c. kr. gospodarskoga društva u Beču uz sljedeći dnevni red:

1. Izvješće odbora kongresa od g. 1880., ter odluka gledom na tisak dogovora i zaključaka kongresa.

2. Izbor predsjednika, dvaju podpredsjednika i dviju bilježnika za sam kongres (§. 9. poslovnika).

3. Priobćenja gosp. ministerijalnog savjetnika dra. viteza Lorenza o stanju pitanja šumske klime na internacionalnom kongresu gosp. šumarske meteorologije.

4. Izvješće doljno-austrijskog šumarskog društva o pitanju preinake sistema šumarskih državnih izpita.

5. Referat šumarskog odsjeka c. kr. gosp. društva seljačkih šumah i o njihovom gospodarstvu itd.

6. Razni predlozi.

7. Zaključak obzirom na obdržavanje dojučeršnjeg šumarskog kongresa — uz naznaku dnevnog reda.

Nešto o lovu u našoj Krajini. Pod tim naslovom donose „Nar. Nov.“ u broju 14. od 19. siječnja t. g. dopis iz Karlovca kako sledi: „Otkada su obćine dobile pravo iznajmljivati lov, počelo se i sistematično raditi o zatoru plemenite divljači. Jedan ili više njih dostane se lova na dražbi, primi više njih u društvo i onda svaki strijelja svaki dan. U lovištu, gdje se ne gleda, da se utamani grabežljiva zvjerad, kao što su lisice, jastrebi, kobei itd., ne može se uzdržati plemenita divjač; naši zakupnici lova, premda su na to i zakonom obvezani, ne brinu se ipak za grabežljivce, jer je dakako puno lakše ubiti zeca ili trčku, koja sirota na veliku sniegu i u cicioj zimi dolieće i u sela, da traži brane. Lugari sami na svoju ruku strijeljaju i uz nagradu puste druge neovlaštene strijeljati (?) Uz to je oblast proti prestupkom zakona o lovu sasvim ravnodušna. Prošloga petka bijaše mnogo zeceva ovdje na trgu. Odkuda ljudem toliko zeceva, jesu li oni imali pravo poubijati ih i donijeti na prodaju, za to nitko ne pita. I zakupnici i nezakupnici, otkada je zapao snieg, idu svaki dan po tragu, te postrjeljaše i ono malo još zeceva, što ih imasmo. To su zbilja vandalski odnošaji (nijesu, koliko čujemo, bolji ni u provincijalu, naročito oko Zagreba i Križevca Ur.)! Trebalo bi im bar za buduće doskočiti, ako ne ćemo, da se plemenita divljač u nas sasvim izkorieni. U obće se lov ne bi smio davati u zakup društvom. Ako bi zakupnik dao lov u podzakup, valjalo bi mu lov uzeti. — Najbolje bi ipak bilo, da se iznajmljivanje prava lova u Krajini na godinu ili dvije dana i sasvim obustavi, pošto su zakupnine i onako sasvim neznatne“.

Dobavljanje sadjenica iz primorskih središnjih biljevišta.

Kao što svake godine, tako će se takodjer ljetos od strane c. kr. primorskih biljevišta u Gorici itd. primjereni broj biljka i to u ukupnoj količini od 504.355 komada, među kojima je 18.885 kom. četinjača, 447.340 listača i 38.130 voćaka divjaka, stranom uz cijenikom ustanovljenu nisku cieniu, stranom u osobitih slučajevih takodjer i bezplatno na pojedine primorske, a i druge obćine i kupce izdati. Prodavati će se pako, odnosno dieliti sljedeće vrsti drveća:

1. Četinjače: *Pinus austriaca*, *P. maritima* 2400 kom., *P. halepensis* 5000 kom., *Abies excelsa*, *Thuja orientalis* 11.485 kom., *Larix europea*.

2. Listače: *Aesculus Hippocastanum* 5.160 kom., *Acer Negundo* 10.700 kom., *A. Pseudoplatanus* 5.300 kom., *Catalpa syringifolia* 7.600 kom., *Celtis australis* 78.300 kom., *Cercis siliquastrum* 4.000 kom., *Cytisus laburnum* 2.300 kom., *Corylus Avelana* 1.200 kom., *C. columbia* 50 kom., *C. tubulosa* 16 kom., *Fraxinus excelsior* 47.200 kom., *F. ornus* 664 kom., *Gleditschia triacanthos* 41.000 kom., *Hibiscus syriacus* 36.300 kom.,

Minosa julibrusin 3.000 kom., Morus alba 7.000 kom., Populus nigra — Platanus orientalis 2.500 kom., Robinia pseudoacacia 98.600 kom., Rhus cotinus 3.000 kom., Sophora japonica 2.600 kom., Ulmus campestris 86.800 kom., Ul. effusa 4.050 kom.

3. Vočke divjake: Amygdalus communis 500 kom., Castanea vesca — Juglans regia 5.020 kom., Pirus malus 23.115 kom., P. communis, Prunus avium 4.495 kom., P. Mahaleb 5.000 kom.

Za pošumljivanja u svrhu obćeg blagostanja davati će se biljke uz pol cene tarifa, a siromašnim obćinama i posjednikom dati će se eventualno biljke i bezplatno, ako se radi o pošumljenju golieti. Molbe za priposlanje biljka valja upraviti na c. kr. namjestništvo u Trstu (K. K. Statthaltereii in Triest).

Novinstvo prema hrvatskom šumarstvu. Od kada se prosuo Hrvatskom glas o spojitbi Krajine sa materom zemljom, čitamo češće i vele znamenitih izjava i članaka toli iz pera šumara naših, koli i inih pisaca, koji svi toli sadržajem koli pravcem pisanja nastoje, da i „šumarsko pitanje“ u nas već jednom na dnevni red dodje, na polju obće uprave i zakonodavstva.

Tako donose n. pr. „Nar. Nov.“ u br. 294. od 23. prosinca 1880. članak pod naslovom „Šumarstvo i šumska služba“; „Obzor“ od 27. prosinca 1880. br. 296. članak „Spojitba Krajine i krajiške državne šume“, a u br. 20. od g. 1881. članak „Ošumite, opustošene i gole glavice ovih strana“; Ustav od 29. prosinca 1880. br. 79. članak pod naslovom „Što će biti sa krajiškom šumom?“. Nu i strane šumarske novine kao n. pr. „Centralblatt für d. gesammte Forstwesen“, „Oesterreichische Monatsschrift“, a i „Allgemeine Forst und Jagdzeitung“ posvećuju u najnovije doba takodjer i hrvatsko-šumarskim odnošajem svoju osobitu pazku.

Obrtnička škola za drvo-rezbarstvo, pletarstvo i tokarstvo. Čujemo, da gosp. nadšumar R—ć kani u Lokvah ustrojiti sukromnu obrtničku školu za drvo-rezbarstvo, tokarstvo i pletarstvo. Zavod imao bi biti pod nadzorom kr. zemaljske vlade, koja bi mu ujedno u interesu primorskog pućanstva primjetenu podporu iz zemaljskih sredstva osjegurala. I austrijska je vlada baš zadnjih godina po tamošnjih alpskih pokrajinah nekoliko takovih zavoda uredila, koji su već za to kratko doba svog obstanka zasvjedočili liep napredak i korist, a i liepu privredu pružili okolišnomu žiteljstvu. Imali smo prilike pohoditi zavode takove vrsti u Halstadtu, Ausse-u i Gmundenu, a i lanjska obrtnička izložba u Beću jasno nam predočivaše liepu korist takovih poduzeća. Mislimo nadalje, da bi baš i nužno bilo, da se našemu primorsko-kraškomu žiteljstvu omogući kakova privreda, bez koje se, kako je poznato, ne može na kultivaciju tamošnjih krajeva ni pomisliti. Liep naravni dar naroda našeg pako toli u rezbariji, koli vezarstvu i nakon kućnom rukotvorstvu podkriepkuje nas u nadi, da bi spomenuto poduzeće pod vještim vodstvom moglo od omašne koristi po naše primorje postati.

Društveni računi. Da se p. n. gg. članovi o društvenih računih poblize informiraju, priobćujemo u sljedećem proraćun za g. 1881. i zaključni račun za g. 1880.:

P r o -

za godinu 1881.

P r i h o d.

Stavka	P o i m e n c e :	Novčani iznos	
		for.	nč.
1	Društveni prinos od 258 članova pravih po 2 for.	516	—
2	Od podupirajućih članova.....	418	—
3	Predplata za list od { 150 članova po 2 fr. 300 fr. 103 članova " 1 " 103 "	403	—
4	Predplata od predbrojnika 80 po 2 fr. po 4 fr. po 24 fr. 8 1	216	—
5	Za društvene diplome	10	—
6	Pristupnina od novih članova	10	—
7	Za uvrstbu oglasa u šumarski list	30	—
8	Gotovina predvidljiva u blagajnici koncem g. 1880.	239	3
9	Kamate od uložaka.....	10	—
10	Zaostateci od godine 1878., 1879. i 1880.....	1520	30
11	Nepredvidljivi primitci, prinos od novih članova, subvencije itd.....	50	—
Ukupna svota prihoda.....		3422	33
Odbiv razhod.....		1985	—
Ostaje.....		1437	33

Predstojeći proračun jest prihvaćen i odobren u IV. redovitoj
U Vinkovcih, 11. kolovoza 1880.

račun

(osamdeset prvu.)

R a z h o d.

Stavka	P o i m e n c e :	Novčani iznos	
		for.	nč.
1	Za tiskanje društvenog lista	700	—
2	Za ekspediciju lista	60	—
3	Za šumsku kroniku	10	—
4	Nagrada tajnika (mjesečno po 15 for.)	180	—
5	Nagrada za poslovođu (mjesečno po 10 for.)	120	—
6	Plaća za poslužnika	36	—
7	Stanarina za društvene prostorije	200	—
8	Pokućstvo i inventarne stvari	30	—
9	Biljege, tovarni listovi i pouzетbene karte	20	—
10	Pisaće stvari	15	—
11	Tiskalice	30	—
12	Ogriev	14	—
13	Za strukovne knjige, zbirke, časopise	200	—
14	Poštarina	30	—
15	Za društvenog odaslanika	100	—
16	Honorar za suradnike šumarskog lista	50	—
17	Nagrada (podvorniku i listonošam 1. siečnja)	20	—
18	Trošak prigodom glavne skupštine	100	—
19	Za vezanje društvenih knjiga	40	—
20	Za litografiju okružnica za društvene delegate	10	—
21	Nepredvidljivi troškovi	20	—
Ukupna svota razhoda		1985	—

glavnoj skupštini hrvatsko-slavonskog šumarskog društva.

Upravlјajući odbor.

Zaključni račun

P r i h o d.

Stavka	Poimence :	Glasom proračuna jest pre-		U istinu		Prema tomu				Opazka
		liminirano		primljeno		pokazuje se				
		fr.	n.	fr.	n.	više		manje		
	Glasom proračuna dozvoljeno	3035	—							
1	Društveni prinos od pravih članova	500	—	164	—	—	—	336	—	nije unišilo
2	Prinos od podupirajućih članova	400	—	335	—	—	—	65	—	
3	Predplata na šumarski list od pravih članova.	350	—	125	57	—	—	224	43	
4	Predplata od predbrojnika	200	—	48	50	—	—	151	50	
5	Za društvene diplome ..	25	—	—	—	—	—	25	—	
6	Pristupnina	20	—	1	—	—	—	19	—	
7	Za uvrstbu oglasa u društveni organ	30	—	13	—	—	—	17	—	
8	Gotovina blagajnice koncem g. 1879	500	—	767	81	267	81	—	—	više ostalo
9	Kamate	25	—	23	15	—	—	1	85	
10	Zaostatei od god. 1877., 1878. i 1879	685	—	391	37	—	—	293	63	nije unišilo
11	Nepredvidljivi prijeteci. (prinos od novih članova i subvencije	300	—	39	20	—	—	260	80	
	Ukupno	3035	—	1908	60	267	81	1394	21	
	Sravniv razhod sa prihodom	1880	—	1485	38	313	11	707	73	
	Ostatak koncem g. 1880...	—	—	423	22	—	—	—	—	

Revizionalni odbor, izabran na dne 11. kolovoza 1880. obdržavanoj IV. redovitoj glavnoj

U Zagrebu, dne 31. prosinea 1880.

za godinu 1880.

R a z h o d.

Stavka	Poimence:	Glasom proračuna jest prelinirano		U istinu izdano		Prema tomu pokazuje se				Opazka
						više		manje		
		fr.	n.	fr.	n.	fr.	n.	fr.	n.	
	Glasom proračuna dozvoljeno	1880	—							
1	Za tiskanje društvenoga lista.....	400	—	560	22	160	22	—	—	plaćen je svežić IV. od g. 1879.
2	Odpravak druž. lista....	60	—	75	40	15	40	—	—	više izdano, jer je IV. svežić g. 1879. odpravljen
3	Za šumsku kroniku	30	—	5	—	—	—	25	—	pristędjeno
4	Nagrada tajniku	180	—	105	—	—	—	75	—	pošto je tajnik odstupio
5	Nagrada poslovođji....	120	—	130	—	10	—	—	—	obavljao je tajnički posao
6	Nagrada poslužniku	36	—	33	—	—	—	3	—	za mjesec prosinac nije izplaćen
7	Stanarina za društvo...	200	—	150	—	—	—	50	—	namireno još godine 1879.
8	Pokućtvo i invent. stvari	64	—	20	20	—	—	43	80	
9	Biljege, tovarni listovi i pouzetbene karte.....	20	—	86	—	—	—	19	14	pristędjeno
10	Pisaće stvari	12	—	18	65	6	65	—	—	bilo je više potrebno
11	Ogriev za društvo.....	30	—	—	—	—	—	30	—	pristędjeno
12	Za strukovne knjige, časopise i zbirku	150	—	228	12	78	12	—	—	bilo je potrebno
13	Poštarina	30	—	30	18	—	18	—	—	bilo je potrebno
14	Za družtv. odaslanika ..	100	—	—	—	—	—	100	—	
15	Honorar suradnikom za družtv. organ.....	100	—	—	—	—	—	100	—	pristędjeno
16	Nagrada (podvorniku i listonoši) na mlado ljeto	50	—	1	—	—	—	49	—	
17	Trošak prigodom gl. skup.	100	—	8	11	—	—	91	89	
18	Za vezanje knjiga.....	30	—	58	20	28	20	—	—	više potrošeno
19	Za litograf. okružnica..	10	—	24	34	14	34	—	—	
20	Nepredvidljivi troškovi..	120	—	28	60	—	—	91	40	
21	Tiskalice	38	—	8	50	—	—	29	50	pristędjeno
Ukupno. .		1880	—	1485	38	313	11	707	73	

skupštini, je na temelju računarskih priloga točno izpitao i sve račune u redu obnašao.

Upravljaјуći odbor.

Odlikovanja. Njegova carska i kraljevska Visost nasljednik prijestolja Rudolf odlikovao je u spomen svog ljetosnjeg boravka u Čereviću darovi g. J. Stehusa, protustavnika šumskog ureda i g. Antuna Kaffku, pristava istoga ureda na dobru Čerević grofa Choteka. Vis. kr. zem. vlada izjavila je odredbom od 12. siječnja t. g. broj 20.349. načelniku občine Hreljin, Nikoli Poliću, pohvalno priznanje, što je tečajem g. 1880. osobitom brižljivošću nastojao oko pošumljenja Kraša, a za revno i pomno čuvanje odnosnih nasada dozvolila je Visokoista iz dotacije za pošumljenje Kraša občinskim poljarom Mati Poliću i Jakovu Paškvanu po 20 for., a občinskomu poljaru Antunu Arijancu 15 for. nagrade s istih razloga.

Ban kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije imenovao je dekreti od 12. studena 1880. broj 14.505. kralj. zemaljsko - kulturnimi viećnici sljedeću gg. šumare:

Gjuru Bajera, nadšumara knežkoga vlastelinstva Thurn i Taxisa;
Antuna Brosiga, vlastelinskoga šumarnika u Čabru;
Dragutina Fallera, kr. šumarnika komorskog dobra Fužine;
Vatroslava Cermana, šumara u Kutjevu;
Adolfa Danhelovsky-a, vlastelinskog šumarnika u D. Miholjcu;
Virgila Malina, nadšumara imovne občine u Belovaru; i
Adolfa Martinovića, nadšumara vlastelinstva u Erdeviku.

G. A. Nagele, c. kr. asistent šum. u Salzburgu imenovan je privremenim šumarskim upraviteljem u Fojaici, okružja sarajevskog.

Društvene vesti. Sljedeća p. n. gosp. pristupili su u naše društvo 1. siječnja t. g. kao pravi članovi: Proko Agjić, kot. šumar u Korenici, Teodor Gelinek, kralj. šum. mjernik u Belovaru; Gjuro Koča, kralj. šumsko-procjenb. povjerenik kod zemalj. katastra, Mirko Lepušić, šumar u Zagrebu, Škender Peklić, kot. šumar u Vrhovinah, Slavoljub Slapničar, izučeni šumar u Križevcu, Martin Starčević, kot. šumar u Virju i Karmelo pl. Zaje, c. kr. šumarski vježbenik u Ogulinu.

Promjene u šumarskom osoblju. Gospodin Teodor Gelinek, kr. šumski mjernik premješten je iz Karansebeša kralj. šumskom uredu u Belovar za predstojnika istog ureda.

Izpravak.

K izvještaju o vinkovačkoj šumarskoj skupštini, kog u IV. svezku za god. 1880. objelodanismo, valja nam još dodati, da se je i g. kotarski šumar M. Prokić izjavio pripravnim poprimiti koreferadu u pitanju sljedeće glavne skupštine za g. 1881. najme „koja vrst uzgoja da se preporučuje za občinske šume“.

Uredništvo.